

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет мистецтв
Кафедра музикознавства, інструментальної та хореографічної
підготовки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Овчаренко Н. А.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Реєстраційний № _____

« » _____ 20 ____ р.

« » _____ 20 ____ р.

Формування вокально-педагогічних цінностей
майбутніх учителів музичного мистецтва на
матеріалі італійської вокальної спадщини

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗММм-22
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)
Ситніченко Карини Романівни

Керівник: доктор. пед. наук,
професор Овчаренко Н. А.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МАТЕРІАЛІ ІТАЛІЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ.....	7
1.1. Сутність поняття вокально-педагогічні цінності майбутніх учителів музичного мистецтва.....	7
1.2. Специфіка використання італійської вокальної спадщини в формуванні вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.....	16
1.3. Структура вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.....	27
1.4. Методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.....	32
Висновки до розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МАТЕРІАЛІ ІТАЛІЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ.....	44
2.1. Стан проблеми формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини в практиці закладу вищої музично-педагогічної освіти.....	44
2.2. Впровадження методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.....	53
2.3. Результати дослідження.....	64
Висновки до розділу 2.....	69
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75
ДОДАТКИ.....	82

ВСТУП

Актуальність дослідження В умовах інтеграції вітчизняної мистецької освіти в культурний простір Європи особливої вагомості набуває долучення вищої музично-педагогічної освіти до засадничих європейських принципів, як: гуманізації, культурологізації, аксіологізації, відкритості й неперервності освіти та ін. Сьогодні акценти мистецької освіти зосереджено на формуванні в майбутніх учителів музичного мистецтва музично-педагогічних цінностей, які свідчать про рівень розвитку загальнокультурного, загальнолюдського, мистецького світогляду особистості, визначають пріоритетність аксіологічного підходу в роботі з учнями на уроках мистецтва, музичного мистецтва, формують етичну основу діяльності вчителя.

Набуття майбутніми вчителями музичного мистецтва вокально-педагогічних цінностей є важливим етапом їх підготовки до професійної діяльності, оскільки такі фахівці мають здійснювати якісний музичний, зокрема вокальний розвиток учнів згідно Державного стандарту базової середньої освіти. Формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва є важливим ще й тому, що такі педагоги повинні розуміти значення і необхідність вокального мистецтва для життя людини та бути здатними ефективно формувати ціннісні орієнтації у вокальному мистецтві учнів.

Ціннісне ставлення майбутніх учителів музичного мистецтва у значній мірі залежить від опанування ними методичними традиціями й інноваціями в сфері вокальної педагогіки різних європейських шкіл. Неоціненне значення в такому контексті має досвід італійської вокальної школи, на тлі якої зародилося мистецтво *Bel canto*, з притаманними йому принципами вокального навчання, і було створено Велику Болонську, Венеціанську, Міланську, Неаполітанську, Римську та інші вокальні школи, кожна з яких мала своє обличчя, свою методику навчання співу і, відповідно, своїх славетних викладачів вокалу й співаків. Ознайомлення майбутніми учителями музичного мистецтва з ефективними методами навчання співу відомих в світі італійських шкіл та з видатними постатями, представниками зазначених шкіл, є тією основою, яка мотивує

студентів до поглибленого усвідомлення й опануваннями цінностями вокального виконавства та вокальної педагогіки.

Проблеми формування цінностей фахівців різних спеціальностей досліджували вчені в філософській, соціологічній, психологічній, педагогічній наукових галузях (С. Аваліані, Т. Бутківська, С. Возняк, В. Кононенко, І. Кононенко, О. Копилова, О. Легун, В. Огнев'юк, Г. Печерська, І. Семків, Ю. Соловйова та ін.). Вітчизняні дослідники ґрунтовно вивчали питання формування музично-педагогічних цінностей (О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Ракітянська, О. Ростовський, В. Черкасов та ін.). У наукових працях українських вчених розкрито специфіку опанування майбутніми вчителями і співаками вокально-педагогічними цінностями (І. Драч, М. Коваль, І. Кочнєва, О. Кулдиркаєва, О. Маруфенко, Н. Овчаренко, О. Тоцька, А. Хоменко, І. Цебрій, О. Шуляр, Ю. Юцевич та ін.). Разом з тим, аналіз наукових робіт свідчить, що в практиці вищої музично-педагогічної освіти ще недостатньо розкрито позитивний вплив методів італійської вокальної спадщини на формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва, які потребують додаткового вивчення та конкретизації. Зважаючи на актуальність дослідження темою нашої роботи обрано: **«Формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично перевірити методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність і структуру вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.
2. Виявити специфіку використання італійської вокальної спадщини в формуванні вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

3. Теоретично обґрунтувати методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

4. Практично дослідити ефективність методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Об'єкт дослідження – процес формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Предмет дослідження – методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Методи дослідження: *теоретичні:* дедукції, індукції, аналіз, синтез, обґрунтування для визначення сутності поняття «вокально-педагогічні цінності майбутніх учителів музичного мистецтва»; структурного аналізу для визначення компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва; *емпіричні:* спостереження, опитування, творчі завдання; методи *математичної* обробки даних.

Практичне значення отриманих результатів полягає в доповненні методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини. Результати дослідження можна використовувати під час проведення індивідуальних та практичних занять із дисциплін: «Вокальний клас», «Методика постановки голосу», «Основи постановки голосу», «Виконавський практикум та методика викладання вокального класу»; у процесі проведення позааудиторних форм у Криворізькому державному педагогічному університеті.

Апробація дослідження основні положення кваліфікаційної роботи апробовані на кафедрі музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки; на I Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Мистецька освіта: традиції, сучасність, перспективи» музично-хореографічного відділення факультету мистецтв Криворізького

державного педагогічного університету (Кривий Ріг, 2023), ІХ Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених та студентів «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2023 р.).

Результати дослідження відображено в публікаціях:

1. Ситніченко К. Формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. 33, С. 106–108.

2. Ситніченко К. Сутність поняття «цінності» в міждисциплінарному науковому дискурсі. Мистецька освіта: традиції, сучасність, перспективи : зб. матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених / ред. І. М. Власенко (відп. ред.), В. М. Міщанчук, О. І. Шрамко, О. О. Петренко. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2023, С. 99–101.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, висновків, списку використаної літератури, додатків.

Загальна кількість сторінок – 84. З них основного тексту – 69. Загальна кількість літературних позицій – 71. Кількість таблиць – 11.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МАТЕРІАЛІ ІТАЛІЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

1.1. Сутність поняття вокально-педагогічні цінності майбутніх учителів музичного мистецтва

Формування вокально-педагогічних цінностей у майбутніх учителів музичного мистецтва є важливим етапом їх професійного становлення, оскільки вони мають здійснювати якісний вокальний та музичний розвиток учнів. Сформованість цінностей у педагогів-музикантів має важливе значення, оскільки вони визначають пріоритетність підходу до роботи з учнями та формують етичну основу діяльності вчителя музики.

Основна мета формування вокально-педагогічних цінностей полягає в тому, що майбутні вчителі музичного мистецтва повинні усвідомити важливість та необхідність вокального мистецтва у житті людини, а також бути здатні ефективно навчати вокальним навичкам своїх учнів.

У результаті формування вокально-педагогічних цінностей, майбутні учителі музичного мистецтва отримують необхідні навички та знання для ефективного викладання вокалу та розвитку вокальних навичок своїх учнів. Вони можуть стати успішними професійними педагогами, які мають якісну вокальну підготовку і зможуть допомогти учням розвиватися в цій галузі мистецтва та досягати високих результатів.

Для наукового розуміння сутності поняття «вокально-педагогічні цінності» та його значення, розглянемо такі базові поняття дослідження як: «цінність», «педагогічні цінності», «вокальні цінності», «вокально-педагогічні цінності».

У філософії та соціології проблемами цінностей займались П. Манцер, І. Бичко, В. Табачковський, Г. Горак, В. Кремень, М. Головатий, Ф. Фукуяма, М. Рокич, С. Возняк, В. Кононенко, С. Аваліані та ін.

В «Академічному тлумачному словнику української мови» цінність окреслено як властивість, яка притаманна об'єкту або ідеї і виявляється у їхній матеріальній або духовній цінності [3]. Це визначення є найбільш узагальненим і поширеним у науковій літературі. Термін «*цінність*» широко використовується у філософській та інших науках, щоб вказати на людське, соціальне і культурне значення певних явищ дійсності. За словами вченого П. Менцера, «*цінність* – це те, що почуття людини диктує визнати важливішим над усім, і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та визнанням» [27].

Українські філософи (І. Бичко, В. Табачковський, Г. Горак та ін.) відзначаючи значущість загальнолюдських цінностей у суспільному житті, стверджують, що найглибшою їх основою є такі спільні для всього людського роду біологічні фактори, як наявність двох статей, потреба в їжі, теплі, сексі, вікові відмінності, потреба в тривалій соціалізації дітей [25]. На їх думку, до базових, загальнолюдських цінностей належать цінності добра (блага), свободи, користі, істини, правди, творчості, краси і віри. Ними вживається поняття «підсумкова цінність», яким вони називають загальнолюдську цінність, тобто «благо як єдність істини, добра і міри». Дані дослідники чітко розрізняють загальнолюдські і вищі цінності [25]. За їх визначенням, вищі цінності це місткі, емоційно-образні узагальнення провідних соціокультурних орієнтацій, що визначають усі сфери життя людини. До них відносяться цінності суспільного устрою, спілкування, діяльність, самозбереження, цінності особистісних якостей.

Поняття «*цінність*» має значний методологічний потенціал. У сучасну епоху глобалізації, теорія цінностей потребує оновлення, щоб відповідати світовим соціальним та науково-технічним викликам. На думку українського академіка В. Кременя, «*цінність* – це не те, що можна витратити на щось, що має перехідне, вузьке значення, а те, заради чого проживається життя...Цінність несе

в собі зміст належного, вона повинна мати загальний характер для певного життя, певної особистості і певної своєрідної культури» [33, с. 73].

У соціології цінність окреслюють як показник суспільних відносин [60]. Основні цінності у соціології включають в себе такі аспекти, як життя людини, час, особисті свободи, рівність між індивідами та інші важливі аспекти. Так, Ф. Фукуяма визначає цінності як підґрунтя формування соціального капіталу суспільства [64].

На думку М. Головатого, *цінності* – це певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси [15]. У свою чергу, М. Рокич визначає цінності, як стійкі переконання в тому, що конкретний спосіб поведінки чи остаточна мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування [71].

Як зазначають С. Возняк, В. Кононенко, поняття «*цінність*» близьке до поняття «*значущість*». Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим [22]. Власне, мова йде про ту функцію, яку об'єкт або явище можуть виконувати в повсякденному житті людей, розглядаючи це з погляду їхніх потреб, інтересів та цілей.

Про відносний характер цінностей говорить С. Аваліані. Він вважає, що цінність має відносний характер не лише тому, що існує лише стосовно до людини взагалі, а, головним чином, тому, що вона має значимість лише стосовно до окремої людини (групи, класу). «Те, що для однієї людини представляє цінність, для іншої не має ніякої цінності. Те, що для одного добре або красиве, для іншого може бути злим і потворним. Майже кожна людина має власний ціннісний підхід... немає єдиного критерію, тобто немає обов'язкового для всіх ідеалу краси чи добра; красивим або добрим кожному видається те, що відповідає його власному ідеалу» [1]. Отже, науковець доходить слушного висновку, що через постійну зміну цінностей вони не можуть бути постійними, а скоріше є суперечливими. Це означає, що неможливо мати спільні цінності для різних класів або соціальних груп, оскільки всі цінності є відносними.

У психології проблемами цінностей займались С. Максименко, О. Легун, Є. Головаха, Ю. Соловйова та ін.

Психологічна концепція цінностей вивчається у контексті взаємозв'язку з діяльністю, поведінкою, потребами, мотивами, комунікацією тощо. Так, С. Максименко пише, що «цінністю в найвищому сенсі є те, що слугує людині і є одним з виявів: добра або зла, істини або хибності, прекрасного або потворного, дозволеного або забороненого, справедливого або несправедливого, які мають для людини неабияку значущість» [39]. О. Легун зазначає, що цінності є елементами внутрішньої структури особистості [37].

Дослідник Є. Головаха в основу класифікації цінностей поклав критерій їхнього ставлення до сфери професійної діяльності [16, с. 18]:

1. Цінності, які можуть бути реалізовані безпосередньо у професійній діяльності;
2. Цінності, що реалізуються за рахунок професійної діяльності;
3. Цінності, які можуть бути реалізовані поза цією діяльністю.

Ми підтримуємо цю позицію і вважаємо, що пріоритетними цінностями педагогічної діяльності є цінності, які втілюють у собі гуманістичний зміст цієї діяльності.

До таких цінностей Ю. Соловйова відносить [62, с. 49]:

1. Загальнолюдські цінності (істина, добро, краса, життя, свобода, цінність іншої людини, Батьківщина);
2. Пізнавальні цінності (цінності – знання);
3. Цінності діяльності та спілкування (цінності - уміння);
4. Цінності, що характеризують особистісні якості педагога (гуманність, справедливість, працелюбність, відповідальність, вимогливість до себе).

Цінності – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. Іншими словами, це уявлення про соціально важливі концепції, такі як добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба та інші. Вони, зазвичай, не

піддаються сумніву, але видозмінюються, є еталоном, служать ідеалом для людей. З іншого боку – це відношення суб'єкта до предметів та явищ реальності, яке виявляється через ціннісні орієнтації, соціальні установки, особистісні якості, що формують певну структуру особистості. Перший аспект є суспільним, другий – особистісним [6].

Питання становлення та функціонування педагогічних цінностей учителя вивчали Г. Печерська, І. Зязюн, В. Огнев'юк та інші.

Педагогічні цінності – це важливі сутнісні якості, які визначають мету та орієнтири в освітньому процесі. Вони відображають погляди та переконання педагогів щодо того, якими мають бути навчання та виховання учнів.

Оволодіння педагогічними цінностями відбувається в під час педагогічної діяльності, в ході якої здійснюється їх особистісна суб'єктивація. Саме рівень суб'єктивації педагогічних цінностей виступає як показник особистісного та професійного розвитку педагога.

До основних педагогічних цінностей ми можемо віднести:

1. Гуманізм - орієнтація на повагу до людської особистості, розвиток її потенціалу, дбайливе ставлення до взаємин між учнями та вчителем;
2. Демократія - участь учнів у прийнятті рішень, принцип рівності, дотримання прав та свобод кожного учасника освітнього процесу;
3. Толерантність - повага до різних культур, світоглядів та думок учнів;
4. Компетентність - забезпечення якісної освіти, що дозволяє учням розвивати певні знання та навички, необхідні для життя;
5. Інноваційність - орієнтація на впровадження новітніх технологій та методів навчання для підвищення ефективності освіти та розвитку учнів.

Ці цінності допомагають педагогам забезпечувати якісну та ефективну освіту, що сприяє розвитку особистості кожного учня та підготовці його до життя в суспільстві.

За результатами досліджень Г. Печерської «педагогічні цінності» визначаються як цінності освіти, її цілі, принципи, норми, які регламентують педагогічну діяльність і виступають у якості пізнавально-дієвої системи та

служують сполучною ланкою між суспільним світоглядом у сфері освіти і діяльністю педагога» [52].

До педагогічних цінностей, на думку І. Зязюна [24], В. Огнев'юка [47], можна віднести цінності, які задовольняють духовні і матеріальні потреби вчителя, класифікувати їх можливо наступним чином: цінності, що сприяють утвердженню вчителя в суспільстві; цінності, що впливають на розвиток комунікативної культури; цінності, що ведуть до самовдосконалення; цінності самовираження; цінності, що пов'язані з утилітарно-прагматичними запитами.

Педагогічні цінності, як і будь-які інші духовні цінності, виникають у житті не спонтанно. Їхнє визначення обумовлене соціальними, політичними, економічними відносинами у суспільстві, які значно впливають на розвиток педагогіки і освітньої практики. Причому ця залежність не механічна, так як бажане і необхідне на рівні суспільства часто вступають у протиріччя [30].

Педагогічні цінності становлять основу професійної культури педагога та визначають структуру ціннісної системи освітнього простору. Педагогічна аксіологія розкриває принципи, методи та засоби, спрямовані на поліпшення ціннісної сфери освіти. Один із способів передавання та формування педагогічних цінностей у вчителя є професійна підготовка. Саме професіоналізм включає в себе систему знань і вмінь, здатність і бажання вдосконалювати свою роботу, готовність до змін та нестандартне мислення.

У сучасній професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва особливого значення набуває формування мистецьких цінностей, зокрема, вокальних, які є основою їхнього художнього світобачення та мистецької діяльності. На думку О. Ростовського, «*цінність*» – це властивість того чи іншого суспільного предмета задовольняти потребу, бажання, інтереси соціального суб'єкта, характеризує його особистісний сенс для окремої людини і соціально-історичне значення для суспільства [57]. Зосереджуючи увагу на цінностях мистецької освіти, Г. Падалка вказує на необхідність орієнтації навчального змісту вчителя музики на формування цих цінностей і, в цьому

контексті, на розвиток здатності до сприйняття, оцінювання та творчості в мистецтві [50].

Вокальні цінності – це цінності пов'язані з вокально-виконавською майстерністю, які допомагають виконавцю передати емоції та почуття через спів. Ці якості включають такі фактори, як: чистота та точність інтонації, саівацьке дихання, створення інтерпретації та відтворення тексту пісні, експресивність та динаміка виконання, голосові можливості та тембр, вокальне фразування та артикуляція.

Вокальні цінності можуть бути набуті через спеціальне формування, тренування та практику, а також через відповідні техніки для підтримки вокального здоров'я. Вони дуже важливі для успішного виконання вокальної музики, незалежно від жанру та стилю. На нашу думку вокальними цінностями є: тембр голосу – красивий голос та вільне звукоутворення; чистота інтонування – уміння чисто інтонувати мелодію вокальних творів; дикція – ясність і чіткість вимови слів; артикуляція – якість виконання окремих звуків і слів; динаміка – уміння використовувати динамічну градацію під час співу та сила голосу; ритм – уміння ритмічно виконувати вокальні твори; експресія – здатність передавати емоції та настрої через виконання; кантилена – здатність зберігати рівність і плавність звуковедення при переході між нотами; виразність – здатність виразно передавати музичну ідею.

Для співаків важливо формувати власні вокальні цінності, щоб досягти найвищого рівня виконання. Це можна буде досягти за допомогою регулярних тренувань, досвіду і роботі з вокальними викладачами і спеціалістами по галузі вокальної техніки. Крім того, для досягнення найбільшого рівня вокалу необхідно мати такі музичні здібності, як: пам'ять, гарний ладовий слух, емоційність, артистизм.

На думку Н. Овчаренко [45] до вокально-мистецьких цінностей можна віднести: потребу у мистецькому спілкуванні, яскравий співацький голос, володіння вокальною школою, толерантне ставлення до вокально-педагогічних шкіл світової та національної культури, художня виразність та артистичність

виконання вокального твору, здатність до діалогічного спілкування з творами вокального мистецтва, здатність до осягнення та інтерпретації смислів вокальних творів та інші.

Цінності вокального мистецтва: краса музичного твору, людського голосу, художній образ та ін., впливають на формування у майбутніх фахівців естетичних ідеалів та смаку, наповняють їх красою та яскравістю світосприйняття, призводять до осмислення та переоцінки життєвих поглядів.

Вокально-педагогічні цінності – це система цінностей, що пов'язана з процесом вокального навчання та розвитку вокальних здібностей учнів. Ці цінності включають у себе знання, вміння, здатності, підходи та принципи, що допомагають педагогам-вокалістам розвивати здібності учнів, удосконалювати їх техніку виконання та виражати свої почуття через музику.

Н. Овчаренко [45] до вокально-педагогічних цінностей відносить: здатність навчати, виховувати, розвивати учнів у сфері вокального мистецтва; володіння ефективними навчально-виховними методами та засобами, турботу про дитину, довіру, повагу, захоплення, щирість, культуру спілкування, творчий характер взаємодії, визнання цінності іншої людини, уміння здійснювати вибір, приймати рішення і брати на себе відповідальність за них та інші.

Вокально-педагогічні цінності – це відчуття сенсу людини у здобутках вокальної педагогіки та властивість зазначеної сфери задовольняти її потребу, бажання, інтереси. До вокально-педагогічних цінностей, на нашу думку можна віднести: шанування вокального голосу дитини як унікального інструменту виконавця; уміння розвивати вокальну техніку учня та розуміння її важливості для виконання вокальних творів; свідоме ставлення до зв'язку між технікою та художністю виконанням; уміння навчати музичної виразності, художньому виконанню та артистизму; знання правил охорони дитячого голосу та вміння його збереження; уміння створення сприятливого середовища для творчості та розвитку вокальної майстерності.

Здобуття вокально-педагогічних цінностей є метою процесу вокального навчання й розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва та, оскільки їх

наявність забезпечує успішність вокально-педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Дотримуючись думки, що цінності повинні мати особистісний сенс для майбутніх фахівців і соціально-історичне значення для суспільства (О. Ростовський) [57], цінності вокально-педагогічної діяльності майбутніх педагогів музичного мистецтва можна класифікувати наступним чином: цінності цілепокладання: здобуття професійної освіти; прагнення до еталону вокально-педагогічної діяльності та готовності до неї, формування загальнолюдської та вокально-педагогічної культури, духовних потреб, естетичних ідеалів та смаків у сфері вокального мистецтва та вокальної педагогіки та інші; цінності вокально-педагогічно навчання: потреба у навчанні мистецтву співу та вокальній педагогіці, вокально-педагогічна компетентність, вокально-педагогічна майстерність; вокально-мистецькі цінності: потреба у мистецькому спілкуванні, яскравий співацький голос, володіння вокальною школою, толерантне ставлення до вокально-педагогічних шкіл світової та національної культури, художня виразність та артистичність виконання вокального твору, здатність до діалогічного спілкування з творами вокального мистецтва, здатність до осягнення та інтерпретації смислів вокальних творів та інші; педагогічні цінності: здатність навчати, виховувати, розвивати учнів у сфері вокального мистецтва; володіння ефективними навчально-виховними методами та засобами, турбота про дитину, довіра, повага, захоплення, щирість, культура спілкування, творчий характер взаємодії, визнання цінності іншої людини, уміння здійснювати вибір, приймати рішення і брати на себе відповідальність за них та інші; цінності самовдосконалення: розвиток та гармонізація загальноособистісних рис: інтелекту, емоційно-вольових якостей; формування музичних (почуття ладу, ритму, музична пам'ять) та специфічно вокально-педагогічних здібностей (співацький голос, вокальний слух, відчуття вокального фразування та вокальної інтонації та інші), здатність до аналітично-пошукової та інтерпретаційнохудожньої роботи з текстом вокального твору; здатність до самоактуалізації і вокального навчання протягом життя та інші. Здобуття

окреслених цінностей формує світогляд, спрямовує поведінку студентів та визначає стиль життя.

Отже, у процесі дослідження ми з'ясували, що цінностями вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва можна вважати: вокально-педагогічне цілепокладання, вокально-педагогічне навчання, вокальне виконавство, вокально-педагогічну майстерність, вокально-педагогічне самовдосконалення та відповідні ціннісні орієнтації, які формуються у процесі їх професійної підготовки і забезпечують успішність й ефективність такої діяльності як вчителів музичного мистецтва.

1.2. Специфіка використання італійської вокальної спадщини в формуванні вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва

З метою формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва, є важливим вивчення італійської вокальної спадщини, опанування якою забезпечує глибоке володіння вокально-педагогічними знаннями та вміннями.

У європейській культурі, українській зокрема, починаючи з XVII століття провідне місце займала італійська опера. Вивчаючи історію розвитку, можна спостерігати процес становлення італійської вокальної школи. Професійне вокальне мистецтво почало розвиватися з виникненням так званої «старої» італійської вокальної школи, основою якої виступає вокальний стиль «*bel canto*». Головними особливостями цього методу є краса звучання, віртуозність і досконалість вокальної техніки, діафрагмальний тип дихання та резонаторне звукоформування. Ці складові зробили його стилем, який має світове визнання.

Бельканто, bel canto (італ. – прекрасний спів) – багатозначне поняття. З одного боку, це техніка віртуозного співу, яка характеризується особливою плавністю переходу від звуку до звуку, невимушеним та ненапруженим звуковидобуванням, красивою тембровою насиченістю і яскравим забарвленням

звучання голосу, у всіх співацьких регістрах, легкість ведення звуку, яка зберігається як в технічно рухомих, так і кантиленних епізодах, витонченість вишуканих мелодій. В культурі бельканто голос співака виходить за межі власних можливостей та усталеного діапазону, наближається до віртуозності та легкості інструменталіста, але ця межа умовна. Головним чинником емоційного впливу прекрасного співу бельканто є вокальне інтонування слова [14, с. 76].

У прямому значенні слова «*bel canto*» означає плавний, широкий та гарний спів, основою якого є кантилена. Характерними рисами «*bel canto*» є: красивий тембр; однорідність звучання голосу на всьому діапазоні; цілковитий контроль дихання; володіння плавним видом звуковедення – *legato*; блискуча техніка віртуозного співу та вміння імпровізувати [63, с. 209].

Поява бельканто пов'язане із розвитком гомофонного стилю і формування італійської опери. Раннє бельканто або *canto spianato* (рівний спів), виділялося своєю чутливістю та патетичністю виконання, йому властива виразна кантилена та невеликі колоратурні прикраси, які підсилюють драматичний ефект. Класичне бельканто, або *canto fiorito* (роцвівший спів), формується з кінця XVIII ст. Це вражаючий, віртуозний стиль, в якому переважає колоратура, яка поступово стає головною метою співаків. Технічна досконалість голосу – довге дихання, володіння всіма видами колоратури, майстерність філірування, блискучість виконання технічних важких пасажів, вміння імпровізувати прикраси – цінуються перш за все [31].

В епоху бельканто у співі особливо цінувалися гнучкість, техніка біглості, бездоганна кантилена, використовувалися натуральні регістри, сила голосу не мала значення першочерговості. Відмінною рисою *bel canto* XVII - XVIII ст. є імпровізований тип колоратури з великим значенням різних типів прикрашень та їх складних комбінацій – рулад, арпеджіо, гам, трелей, тремоло, групето, подвійних форшлагів, мордентів, хроматичних й діатонічних гам у складних співставленнях. Голос, вихований на цій техніці, як і на техніці філіровки звуку та техніці ідеального *legato*, набував надзвичайної пластичності і виразності.

Сам вокальний тон відрізнявся унікальною досконалістю, інструментальною точністю, гнучкістю і красою [38].

Багато теоретиків з області музичного мистецтва дають визначення вокального стилю бельканто, як естетичного абсолютного італійського співу, або розглядають бельканто як вокальну школу, порівнюючи її з «ідеальною постановкою голосу», «універсальною технікою співу». І. Драч дає таке визначення вокального стилю бельканто: «Бельканто означає раціональну досконалу вокалізацію, універсально розуміється оперний спів незалежно від виконуваного репертуару. Більш конкретні уявлення про нього пов'язують з відсутністю таких співочих дефектів, як форсування звуку, детонування, темброва нерівність діапазону, артикуляційні похибки» [21].

А. Хоффманн визначає характерні уміння співу бельканто, а саме: красаота тембру; рівність голосу на всьому діапазоні; абсолютний контроль дихання (*filari suono*); володіння *legato*; яскраву віртуозну техніку; уміння імпровізувати. Сформованість таких умінь дозволяє охоплювати і відкривати нові грані природи співацького голосу людини, ритмо-метричних характеристик та виконавсько-технічної свободи у процесі відтворення вокального твору [12].

Школа бельканто відкрила співакам можливість виявити свої індивідуальні особливості та творчі здібності виконавця, показати їх вокальні можливості, а також продемонструвати вміння майстерно володіти своїм голосом. Введення еталонного співу в практику стимулювало розвиток голосу, поліпшення техніки вокального виконання і формування методів підготовки оперних співаків.

А. Драч дає таку характеристику стилю бельканто: «...Осмислення специфіки бельканто дозволяє визначити його як історично конкретний тип оперного інтонування, що сформувався в Італії протягом перших двох століть оперної історії в результаті тісної взаємодії композиторської та виконавської творчості. Цей особливий тип музичного інтонування був пов'язаний з певною естетичною концепцією оперного героя» [21, с. 169].

Італія має довгу та багату історію вокальної музики, що охоплює різноманітні жанри та епохи. Особливо відомою є італійська оперна спадщина, яка з'явилася в кінці XVI століття і розвивалася протягом наступних століть. Італійська оперна музика відома своїми експресивними аріями та душевними мелодіями.

Спочатку важливо розглянути розвиток італійської опери в історичному контексті, це дозволить нам прослідкувати за етапами становлення та розвитку італійської вокальної школи.

Найбільше відомі співочі школи епохи старовинного «bel canto»: Велика Болонська, Неаполітанська, Венеціанська, Міланська та Римська. *Велика Болонська вокальна школа* заснована близько 1700 року Франческо Пістоккі. Звідси вийшли знамениті співаки, серед яких: Антоніо Бернаккі, Джіроламо Крешентіні, Алоїз Мікш, Антон Рафф [14].

Становлення *неаполітанської вокальної школи* відносять до XVII століття, коли італійське оперне (композиторське і виконавське) мистецтво мало бурхливий розвиток. Поряд із цим, зачатки професійного навчання співу склалися в Неаполі в XVI столітті, де вже функціонували чотири консерваторії [28]. Перша італійська консерваторія Santa Maria di Loreto заснована в Неаполі в 1537 році. Найбільшу роль у розвитку вокального мистецтва і педагогіки відіграла консерваторія di San Onofrio (1576), де, крім А.Скарлатті, працювали його учні: Нікола Порпора, Доменіко Джіцці, Леонардо Лео.

Система освіти в неаполітанській вокальній школі відрізнялася рідкісною ґрунтовністю: навчання тривало десять - дванадцять років. З особливою ретельністю розроблявся складний метод занять зі співаками, що включав тренування на повітрі, на воді, в галасливих багатолюдних місцях і там, де «ехо контролювало співака» [32].

Венеціанська вокальна школа стала визначальною у формуванні стилю bel canto. Лідером венеціанської школи по праву вважався видатний композитор, співак і педагог – Клаудіо Монтеверді. Його внесок сприяв розвитку вокального мистецтва Італії і виховав цілу плеяду чудових співаків. Його називали

майстром психологічного реалізму. У роботі зі співаками він вимагав не тільки красивого звуку, який мав литися, але і виразних інтонацій, правдиво переданих різних емоцій і станів оперних героїв [36]. Яскравими представниками венеціанської школи були Франческо Каваллі і Марк Антоніо Честі [66].

Міланська вокальна школа. Школу співу, якій була властива густота звукоутворення, заснував Карло Франческо Бривіо. В нього навчались кастрати Аппіані і Салімбені. Відомими вчителями співу були Паладіні і його учень Джорджіні [14].

Однією з перших італійських вокальних шкіл у XVII столітті була *римська вокальна школа*, яка відіграла провідну роль в розвитку опери [68]. В кінці XVII століття співоучу школу в Римі заснував Дж. Феді. Одним із його педагогічних прийомів було вміння імітації голосу учня, для якого ставало зрозумілим, що означає співати носом, горлом чи важким, тобто низько поставленим голосом.

Римська вокальна школа мала таких вокальних педагогів, співаків і композиторів як Доменіко Мадзоккі, Стефано Ланді, Лоретто Вітторі. Представником та учнем цієї школи був співак-кастрат, Балдасар Феррі. Він виконував складні пасажі та колоратури. Різноманітні оперні форми сформувались у римській оперній школі.

Формуванню національної італійської вокальної школи, слава якої більшою мірою пов'язана з історично сформованим стилем *bel canto*, передував тривалий шлях розвитку, що завершився народженням нового жанру – опери, який увібрав все краще, що накопичилося за століття в народному, церковному і світському музичному мистецтві. Гнучкість мелодії, динамічна й ритмічна різноманітність народних пісень (плач, тарантела, сициліана, ліричні) передбачали вокальну основу італійського академічного співу. Не можна не враховувати й сприяння співу фонетичних особливостей італійської мови, з незмінністю звучання голосних щодо будь-яких сусідніх приголосних, із частим подвоєнням сонорних приголосних, перед якими звучання голосних вимагає високо піднятого піднебіння, з відсутністю складних звукосполучень, активністю мовної артикуляції [14].

Особливе місце в історії італійського вокального мистецтва займало мистецтво співаків-кастратів. Варварська операція, вироблена для збереження високого дзвінкого голосу хлопчика, широко застосовувалася церковниками, що було пов'язано з необхідністю виконання в духовних творах вокальних партій високої теситури (жінкам співати в церкві не дозволялося). Незважаючи на найсуворішу офіційну заборону, кастрація почала проводитися і в притулках для сиріт (консерваторіях) серед найобдарованіших у вокальних здібностях хлопчиків. Мистецтво співаків-кастратів мало свої особливості, такі, як блискуча віртуозна техніка, тривалість співочого дихання, що дозволяло співати на одному диханні двооктавну хроматичну гаму 18 раз поспіль, відсутність вираженого емоційного начала. Голос співака-кастрата відрізнявся особливою різкістю звучання, наявністю густих високих обертонів [66].

Говорячи про стиль бельканто не можна не вказати на один з найважливіших принципів – вокальну кантилену. Кантилена (від лат. *cantilena* - спів) - співуче, плавне виконання мелодії, основний вид звуковедення, що побудований на техніці *legato* [55].

Співучість, кантиленність вокального виконавства – результат правильної техніки голосоутворення і звуковедення, коли при переході від звуку до звуку характер вібрато не порушується. Досягається вирівнюванням голосних і вмінням швидко і чітко промовляти приголосні [31].

Кантиленний спів передбачає не тільки гнучкість голосу і здатність виразно, зв'язно проспівувати голосні, не втрачаючи чіткої дикції, але і широку хвилю дихання. Видатний тенор ХХ століття Енріко Карузо казав, що неможливо художньо співати, не володіючи досконало контролем дихання. Правильно поставлене вокальне дихання допомагає формувати природні властивості голосу у відповідності з його індивідуальними вокально-акустичними можливостями, сприяє легкості процесу співу, забезпечує необхідну силу звуку, тембральну рівність і витривалість голосу [42].

Також, важливими принципами італійського бельканто є рівність звуковедення та звукоутворення. Звуковедення відбувається в процесі взаємодії

органів голосового апарату, у результаті якої видобувається співочий голос. Звуковедення залежить від характеру твору, синтезу музичного й літературного тексту. Звуковедення характеризується певним штрихом, найбільш поширеними способами звуковедення вважається легато, стакато, нон легато, маркато.

Звукоутворення. Дослідження, проведені науковцями, дають підстави стверджувати, звукоутворення є результатом взаємодії дихальних й артикуляційних органів з голосовими складками. Момент звукоутворення називається атакою звука. У вокальній педагогіці розрізняють три види атаки: тверда, м'яка й придихова [67].

Атака (від фр. *attaque* – наступ) – у вокальній методиці означає початок звука. Термін застосовується до фонації чистих голосних. Розрізняють три види атаки звука. Тверда атака – характеризується щільним змиканням голосових зв'язок до початку звука і їх швидким розмиканням під впливом піднятого підзв'язкового тиску. Звук при цьому зазвичай буває точним за висотою, яскравим, енергійним, при перебільшенні – металічним, жорстким. У випадку придихової атаки голосові зв'язки змикаються на уже витікаючому струмочку повітря, що і створює характерну придиховість. Звук не відразу досягає повноти звучання і точної висоти (утворюються «під'їзди» до ноти). Під час придихової атаки може з'являтися витік повітря, його підвищений розподіл скрізь нещільно зімкнену голосову щілину, голос може втратити необхідну чистоту тембру, яскравість, енергію, опору. М'яка атака, якою намагаються користуватися співаки, характеризується одночасним змиканням голосових зв'язок і подачі дихання. Вона забезпечує чистоту інтонації і найкращі звукові можливості працюючим голосовим зв'язкам. Співак повинен володіти всіма трьома видами атаки, використовуючи їх в залежності від поставлених завдань. Різні види атаки використовуються в педагогічній практиці для організації співочого голосоутворення, для боротьби з дефектами співочого звука [31].

Для того, щоб навчитися співати *belcanto*, учні повинні володіти вокальними техніками, такими як: колоратура (спів гам, арпеджіо, пасажі), спів

прикрас (мелізмів: групетто, морденти, форшлаги, трелі), філірування, портаменто та глісандо.

Вокальна техніка – комплекс умінь і навичок, необхідних для свідомого управління фонаційним процесом з метою досягнення максимального акустичного ефекту за мінімальних енергетичних витрат організму співака [70]. *Колоратура* (від італ. *coloratura* – прикраса) – швидкі, віртуозні пасажі (гами, арпеджіо і т. д), мелізми (групетто, морденти, форшлаги, трелі), які служать прикрасою сольної вокальної партії. Колоратура була широко розповсюджена у вокальних партіях опер, хорових творах, у духовних концертах XVII – початку XIX ст. Спочатку включалася в партію всіх голосів, пізніше лише у високих голосів. В італійській опері XVII – першій половині XIX ст. набула великого значення, нерідко перетворюючись на засіб демонстрації технічних можливостей співака.

Гама – це термін, який вживається у музичній теорії і вказує на набір нот або музичних звуків, які характеризують певну музичну ладовість чи музичну тоновість. Корисним для вироблення навичок чистого інтонування є спів хроматичної гами, який спрямований на загострення слуху [44].

Особливе значення мають мелізми, мелодичні оспівування основних тонів (за принципом класичного групетто, трелі, мордента, форшлага) або повтори кінцевих елементів теми, що ускладнюють мелодичний малюнок, збагачують його гармонію [49]. *Групетто* – легка прикраса, яка робить мелодію приємною та блискучою. Ця прикраса зустрічається в повільних та швидких п'єсах при зв'язних та уривчастих нотах; використовують під час виконання стрибків. *Мордент* – прикраса, яка поєднує ноти, наповнюючи їх та додаючи їм яскравості. Він буває коротким та довгим. Довгий мордент записується над довгими нотами, а короткий – над короткими. Мордент зв'язує заліговані ноти в плавному русі або стрибку, з форшлагом або без нього. Мордент після форшлагоу зазвичай виконується тихо. Він використовується при затриманні нот для заповнення, також над стрибками та відривчастими нотами, додаючи їм яскравості. Мордент – в сучасній виконавській практиці трактується як прикраса, яка складається зі

швидкого чергування трьох звуків: основного, верхнього допоміжного та знову основного. *Форшлаги* є необхідними прикрасами, які прикрашають мелодичну лінію та гармонію. Вони записуються звичайними нотами та мають точну тривалість в такті; інколи виписуються окремо дрібними нотами. При виконанні ці ноти можуть мати різну тривалість або інколи можуть пришвидшуватись [23].

Трель (від італ. trillo, від trillare – трепетання) – мелодична прикраса, яка складається із двох сусідніх звуків, які швидко чергуються, із яких нижній – основний, визначає висоту трелі, і верхній – допоміжний. Трель в епоху бельканто використовувалася всіма голосами як один із видів колоратури. В теперішньому часі володіння технікою трелі являється обов'язковим лише для лірико-колоратурного сопрано, репертуар яких включає широке коло творів, що містять дану прикрасу. Техніка трелі буває природньою, але може бути вироблена спеціальними вправами. Виконання трелі досягається не окремим інтонуванням верхнього і нижнього звуків, а вмінням закріпити своє вібрато, «розгадати» його до такої степені, щоб у ньому чітко були почуті верхній і нижній звуки в інтервалі секунди. Виконання трелі вимагає звільненої (вільної) і рухливої гортані [31].

Філіровка, філірування (від фр. filer un son – тягнути звук) – вміння плавно змінювати динаміку звуку, що тягнеться від форте до піано і, навпаки; ефективний прийом, який широко використовується у вокальній літературі, частіше у оперних партіях, старовинних і класичних опер. Добре виконана філіровка передує володінню процесом співочого видоуху, що дозволяє плавно посилити (або послабити) напрям дихання так, щоб якість звуку і його висота залишалися незмінними. Наявність навички філірування – показник правильності і природності звукоутворення. Вивчення даного елемента техніки ведеться, як правило, від forte до piano.

Глісандо (від італ. glissando, від фр. glisser – ковзати) – виконавський прийом, що полягає в переході від одного звуку до іншого методом плавного ковзання без виділення окремих проміжних ступенів. В нотному записі позначається рисою або хвилястою лінією між початковим і кінцевим звуками.

Портаменто – називається спосіб звукоутворення, при якому звук послідовно переноситься з однієї ноти на наступну через всі проміжні. При переході від нижньої ноти до верхньої у портаменто використовується крещендо, і навпаки, дімінуендо – при портаменто вниз. Потрібно уникати надто повільного переносу звучання голосу на проміжних звуках. Портаменто допускається тільки між нотами, розподіленими інтервалом не менше терції [5].

До основних принципів формування вокально-педагогічних цінностей відносимо: принципи системності та послідовності, поєднання художнього і технічного, дотримання традицій та інновацій. Вони є важливими вокально-виконавськими принципами, що використовуються в процесі вокального навчання.

Принцип системності передбачає організацію навчального процесу за певною системою. Вокальне навчання повинно бути організоване таким чином, щоб мати логічну послідовність, побудовану на основі прогресу в технічному розвитку виконавця. Кожен етап вокального навчання повинен підготувати виконавця до наступного, доповнюючи його знання та вміння.

Принцип послідовності передбачає, що вокальний виклад повинен бути побудований поетапно, з урахуванням послідовності набуття виконавцем вокальних навичок. Наприклад, перший етап може бути присвячений вправам на дихання, на другому етапі виконавець має вивчити базові техніки легато та стаккато, на третьому етапі навчання можуть додаватись більш складні вокальні техніки та елементи експресії, такі як вібрато та портаменто.

Важливо також враховувати індивідуальні особливості виконавця, щоб виключити можливість перевантаження голосу та забезпечити поступове збільшення навантаження. Кожен виконавець має мати свою власну послідовність розвитку вокальних навичок, залежно від його потенціалу та індивідуальних особливостей. Застосування принципу системності та послідовності в навчанні вокалу допомагає забезпечити ефективність навчального процесу, підвищення майстерності виконавця.

Художній аспект вокального мистецтва включає в себе виконання музичних творів з використанням власного інтерпретаційного підходу, що базується на відчуттях та емоціях виконавця. Технічний аспект, з іншого боку, передбачає вивчення конкретних технік та методів, що допомагають виконавцю вільно та ефективно контролювати свій голос та виконувати різноманітні вокальні техніки.

Принцип поєднання художнього і технічного передбачає, що вокальний виклад має бути зосередженим на розвитку як художнього, так і технічного аспектів виконавської майстерності. Навчання технічних аспектів вокалу повинно відбуватись таким чином, щоб забезпечити виконавцю можливість виражати свої емоції та переживання, а не обмежувати його в цьому.

Традиційності у навчанні вокальному мистецтву передаються з покоління в покоління і включають в себе вивчення класичних творів, технік та методик виконання, що були розроблені та використовувалися протягом століть. Дотримання традицій вокального мистецтва дає можливість виконавцю ознайомитися з досвідом попередніх поколінь, вивчити класичні техніки та методи, та розвивати свій вокальний талант на цій основі.

Інноваційності у навчанні вокальному мистецтву, з іншого боку, охоплюють нові методики та техніки вокального навчання, а також нові музичні жанри та стилі. Використання інновацій в вокальному навчанні дозволяє виконавцю розвивати свої вокальні навички та експериментувати зі звуком та інтерпретацією музичних творів, що може привести до створення нових музичних напрямів та стилів.

Принцип традиційності й інноваційності у вокальному навчанні передбачає поєднання класичних технік та методів з новітніми розробками вокальної науки та педагогіки. Використання традиційних технік та методик допомагає виконавцю засвоїти основи вокальної майстерності, а використання новітніх розробок дозволяє розвивати його творчі здібності та експериментувати зі звуком та інтерпретацією музичних творів.

Отже, опанування вокальними цінностями майбутніх учителів музичного мистецтва базуються на знаннях, уміннях, здатностях застосовувати італійську вокально-педагогічну спадщину в практичній діяльності. До основних принципів формування вокально-педагогічних цінностей відносимо: принципи системності та послідовності, поєднання художнього і технічного, дотримання традицій та інновацій.

1.3. Структура вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва

Вирішення проблеми формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва залежить від визначення компонентів структури зазначених цінностей. За результатами дослідження нами окреслено структуру вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва, яка включає такі цінності, як: мотиваційні: сенс у вокальному навчанні, інтерес до співацької діяльності, потреба у вокально-педагогічній майстерності; змістовно-знаннєві: знання методів і методик вокального навчання, знання вокального педагогічного репертуару; творчо-діяльнісні: вокально-педагогічні вміння, вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання.

Обґрунтування мотиваційних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва потребує тлумачення понять «мотивація», «мотив», «потреба».

Дослідник Ф. Подшивайлов визначає мотиваційну сферу особистості як ядро (центр) простору особистості, де знаходять перетин усі осі координат (особистісні властивості), що визначають характер мотиваційних процесів [54].

Слово «мотивація» вперше вжив А. Шопенгауер у публікації «Чотири принципи достатньої причини» [34]. Цей термін з часом набув широкого використання, зокрема, психологами при поясненні причин поведінки людини, однак й до сьогодні не отримав чіткого несуперечливого визначення. Дослідник А. Колот визначає мотивацію як сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних

сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації...Це сукупність усіх мотивів, які справляють вплив на поведінку людини [29].

Мотивація - суб'єктивна сторона діяльності людини, яка представлена широким спектром потреб, бажань, почуттів, інтересів [4]. Поняття «мотив» походить від лат. *movere* чи *motus* – приводити у рух, штовхати. *Мотив* визначають як [26]: спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб суб'єкта; предметно-спрямована активність певної сили; усвідомлена причина, яка лежить в основі вибору дій та вчинків особистості.

Мотиви є найбільш стійкими складовими мотивації особистості, які в суттєвій мірі визначають напрямок її дій. *Потреба* – це суттєва необхідність, яка набула специфічну форму залежно від культурного рівня та особистості індивіда. Вона є також фундаментальною рисою, неповторною суттєвою характеристикою людини. За багатством потреб, їх характером, способами формування та реалізації можна значною мірою судити про розвиток особистості. Високо розвинена особистість – це особистість з багатством розумних потреб, з високою культурою споживання [10]. Зокрема, поняття «потреба» у психологічному словнику трактується як необхідність у чомусь [34, с. 386].

Тож, до *мотиваційних цінностей* слід віднести: сенс у вокальному навчанні, інтерес до співацької діяльності, потреба у вокально-педагогічній майстерності. Наявність сенсу у вокальному навчанні, розвитку та вдосконаленні вокальних здібностей та навичок учнів з метою досягнення кращих результатів у співі є однією з найбільш вагомих мотиваційних цінностей. Основна мета вокального навчання полягає в тому, щоб учень міг виразно та ефективно виконувати різні вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу. Вокальне навчання має багато позитивних аспектів для учня: від покращення здоров'я голосу до самовдосконалення та музичного розвитку.

Інтерес до співацької діяльності може бути викликаний різними факторами і має різні прояви у людей. Він заснований на багатьох мотиваційних чинниках,

і може виявлятися у різних формах у різних людей. Інтерес до співацької діяльності - це індивідуальна риса кожної людини, яка може виявлятися на різних рівнях і здатна привести до радісних та значущих музичних досвідів. Він дозволяє людям збагатити своє життя музикою, знайти своє місце у світі музичного мистецтва.

Потреба у вокально-педагогічній майстерності виникає з причин, пов'язаних як із самими співаками, так і зі специфікою вокальної мистецької діяльності. Вокально-педагогічна майстерність допомагає співакам реалізовувати свій творчий потенціал, покращувати вокальні навички та готуватися до професійної кар'єри в музичній сфері. Вона є важливою ланкою у підтримці і розвитку вокального мистецтва та сприяє досягненню високих результатів у співі.

Обґрунтування змістовно-знаннєвих цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва у сфері вокальної педагогіки потребує визначення поняття «знання». Так, в Українському педагогічному словнику дається таке означення «знання»: «*Знання* – особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відбиття дійсності, яка характеризується усвідомленням їх реальності. Подаються знання в поняттях, думках, концепціях, теоріях». І при цьому підкреслюється, що «... знання, виступаючи складовою частиною світогляду людини, великою мірою визначає її ставлення до дійсності, моральні погляди і переконання, вольові риси особи, характер. Вони є одним з джерел інтересів людини, необхідною умовою розвитку здібностей, таланту» [17, с. 137].

Знання – це філософська категорія, що показує відображення індивідом предметів та явищ об'єктивної дійсності. У процесі засвоєння суспільного досвіду особа відтворює закономірності розвитку, властивості, відносини матеріальних та ідеальних явищ. На думку класика німецької філософії І. Канта, знання складаються із раціональних та емоційних елементів. До раціональних елементів відносять: поняття, судження, умовиводи. До емоційних елементів: емоційне ставлення до чогось, порівняння з життєвим досвідом,

критичні судження. Тому деякі навчальні предмети містять більше раціональних елементів, а деякі-більше емоційних [51].

На думку вченої Хмельницької О. «Знання – це результат відображення об'єктивної дійсності; ідеальне вираження в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків природного та людського світу» [65, с. 20]. Тож, до *змістовно-знанневих цінностей* можна віднести: знання вокального педагогічного репертуару, знання методів і методик вокального навчання.

Знання вокального педагогічного репертуару є важливою складовою для професійних вокальних педагогів і тренерів. Такий репертуар включає в себе різноманітний матеріал, який може бути використаний під час вокальних занять та тренувань для розвитку техніки, музичності та виразності учнів. Знання вокального педагогічного репертуару дозволяє педагогам забезпечити комплексний підхід до вокального навчання, враховуючи потреби та потенціал кожного учня. Він допомагає розвивати вокальні навички, музичність та артистику, а також надає студентам можливість вибрати стиль, який найбільше відповідає їхнім інтересам та амбіціям.

Знання методів і методик вокального навчання є надзвичайно важливим для вокальних педагогів і тренерів. Ці методи і підходи допомагають структурувати та організувати навчальний процес, а також допомагають учням ефективніше розвивати свій вокальний потенціал. Знання цих методів і методик дозволяє вокальним педагогам створювати ефективний та цікавий процес вокального навчання, що допомагає учням досягати своїх музичних цілей та розвивати свій творчий потенціал.

Обґрунтування творчо-діяльнісних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва потребує тлумачення понять «творчість», «музична творчість», «діяльність», «творча діяльність», «вміння».

Творчість – здатність, здібність людини, що виникає у процесі праці, створювати (на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу) з наданого дійсності матеріалу нову реальність, що задовольняє багатоманітність суспільних потреб. Види творчості визначаються специфікою творчої діяльності

(творчість винахідника, організатора, наукова та художня творчість). Творчість це насамперед мистецтво [53].

Музична творчість – це процес створення музики, який включає в себе композицію, аранжування, виконання та інші аспекти створення музичних творів. Це мистецтво виразу через звуки і ритми, яке може включати в себе різні жанри, стилі та форми. *Діяльність* – це внутрішня і зовнішня активність людини, яка спрямована на особистісні зміни, трансформація предметів та явищ залежно від потреб людини, а також створення нових [7]. *Творча діяльність* – це власне, входження людини в культурний континуум [41]. Результати творчої діяльності розвивають культуру і мистецтво і в такий спосіб впливають на суспільство, збагачують його духовні цінності. Варто підтримати думку, що у процесі життєдіяльності людина творить суспільство як певний об'єктивно-інституалізований системний соціальний світ. Творча особистість дає той необхідний поштовх, той ковток свіжого повітря суспільству, завдяки якому воно набуває великої значущості не тільки для своїх членів, але й для наступних поколінь, які вже будуть спиратися на цей творчий доробок для подальшого розвитку [11].

Творча діяльність повинна мати певний ступінь індивідуальності, яку ми часто визначаємо як оригінальність. Автор повинен зробити особистий вибір у процесі своєї творчої діяльності; людина в процесі творчої діяльності змушена приймати певні особисті, індивідуальні рішення. Це і веде до того, що предмет характеризується як оригінальний твір [59].

Сутність поняття «вміння» подано в наукових працях як педагогів, так психологів. Слід зазначити, що у Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «вміння» визначається як «здобута на основі досвіду, знання, здатність належно робити що-небудь» [9, с. 1505]. *Вміння* – це здатність людини свідомо виконувати певні дії на основі використання набутих знань і навичок за змінних умов [2]. На нашу думку, вміння формуються та реалізуються в процесі діяльності.

Отже, до *творчо-діяльнісних цінностей* відносимо: вокально педагогічні вміння, вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання.

Вокально-педагогічні вміння є ключовими для професійних вокальних педагогів і тренерів. Ці вміння допомагають їм успішно навчати і розвивати учнів у сфері співу та вокального мистецтва. Вокально-педагогічні вміння допомагають педагогам стати ефективними і вдосконаленими у своїй ролі, надаючи професійний підхід до вокального навчання та сприяючи успіху їхніх учнів у музичній сфері. Вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання відіграє важливу роль у розвитку учнів та стимулює їх творчість та музичні здібності. Вокальні педагоги, які мають такі навички, можуть створювати цікаві та ефективні заняття, адаптуючи свій підхід до потреб та індивідуальних особливостей кожного учня. Творче застосування методів і методик вокального навчання дозволяє педагогам створювати захоплюючий та індивідуально орієнтований підхід до вокального навчання, сприяючи розвитку таланту та музичних здібностей учнів.

Таким чином, до структури вокально-педагогічних цінностей ми відносимо такі цінності як мотиваційні: сенс у вокальному навчанні, інтерес до співацької діяльності, потреба у вокально-педагогічній майстерності; змістовно-знаннєві цінності: знання методів і методик вокального навчання, знання вокального педагогічного репертуару; творчо-діяльнісні цінності: вокально педагогічні вміння, вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання.

1.4. Методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва

Визначення ефективних методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини є нероздільно від усвідомлення сутності *вокально-педагогічної школи*, яка, на наш погляд, є системою професійної підготовки

співака чи педагога вокалу, яка включає зміст, форми, методи та засоби їх навчання, виховання та розвитку із врахуванням світової та національної традиції.

Сучасна українська вокально-педагогічна школа базується на засадах італійського *bel canto*, та на думку Л. Гринь, в її основі лежить концепція «резонансного співу» (представники О. Мишуга та О. Муравйова) [20].

Загально-педагогічні методи у музичному навчанні виконують специфічну роль, вони є практичним інструментом осягнення музичного мистецтва. Так, наприклад: словесні методи (розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою) дають змогу у короткий термін передати велику за обсягом інформацію про музичне мистецтво, порушити проблему, визначити шляхи її розв'язання, зробити висновки; наочні методи – використовуються для чуттєвого ознайомлення із життєвими та мистецькими явищами в натуральному вигляді або символічному зображенні (нотний матеріал, схеми, таблиці, графіки тощо); практичні методи – спрямовані на отримання інформацій у процесі дій, що формують практичні уміння та навички.

У дослідженні О. Рудницької метод розглядається як найголовніше поняття мистецької педагогіки, що дає відповідь на запитання «Як треба здійснювати навчально-виховний процес?». Автор надає науково обґрунтовані пропозиції перед використанням того чи іншого методу: 1) необхідно з'ясувати, що і як має робити студент для досягнення потрібного результату навчання; 2) що і як для цього він повинен робити сам. У мистецькій педагогіці доцільно використовувати такі групи методів [58, с. 155]: наочні; опорно-ілюстративні; евристичні.

Розглядаючи методи музичного навчання, О. Олексюк зазначає, що окреслюючи існування у загальній педагогіці методів навчання, які вирішують дидактичні завдання, та методів виховання, які формують ціннісне відношення до буття, музична педагогіка прагне органічної єдності цих двох складових, оскільки двоюкою є сама духовно-матеріальна природа музичної мови. Автор визначає чотири підходи до класифікації методів: 1) за джерелом знань; 2) за

призначенням; 3) за характером пізнавальної діяльності; 4) за дидактичними цілями – такі методи виконують навчальну, розвивальну, виховну, мотиваційну та контрольну-коригувальну функції [48].

Важливою є думка Н. Овчаренко, яка зауважує, що «зміст професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності повинен передбачати формування їх ціннісних орієнтацій, які є вибірковою, стійкою системою спрямованості інтересів і потреб особистості, зорієнтованої на здобуття цінностей у сфері вокального мистецтва та вокальної педагогіки» [46]. З-поміж ключових ціннісних орієнтацій майбутнього учителя музичного мистецтва відносимо:

1. Усвідомлення значення мотиваційної основи у процесі формування цінностей вокально-педагогічної діяльності;

2. Уявлення майбутніх фахівців про еталонну вокально-педагогічну діяльність, що передбачає їх спрямування у навчально-виховному процесі на ідеальну теоретичну модель такої діяльності;

3. Усвідомлення цінності вокально-педагогічної діяльності як творчого процесу та поліаспектного характеру структури вокально-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва, яка базується на знаннях і вміннях з філософії мистецтва, музичної психології та педагогіки, мистецтвознавства, основ вокальної та культурно-освітньої методики;

4. Засвоєння цінностей вокального мистецтва і вокальної педагогіки як показника готовності майбутніх фахівців до вокально-хорової роботи у загальноосвітніх навчальних закладах;

5. Уявлення про педагогічне управління процесом формування оцінних суджень; розвиток ціннісних реакцій, ідеалів, смаку, ціннісних орієнтирів учнів у сфері вокального мистецтва;

6. Усвідомлення необхідності загальноособистісного, вокального та педагогічного самовдосконалення протягом життя.

Досліджуючи методи подання навчального матеріалу у контексті вокально виконавської творчості, у науковому дослідженні Н. Гребенюк вирізняє

розроблені у італійській вокальній педагогіці лінійний і концентричний методи. На першому методі будується вся концепція постановки голосу, де першочергове завдання полягає в логічно послідовному оволодінні вокально-технічними і вокально-виконавськими навичками, розвитку музичного і вокального слуху, набутті необхідних вокальних відчуттів. Другий застосовується на початку навчання вокальному мистецтву [19].

Видатним італійським учителем співу Лаурі-Вольпі написано низку праць з теорії й історії вокального мистецтва, а особливо вагомою вважається його праця «Вокальні паралелі» («Voce parallele»). Маючи величезний досвід вокально-сценічної діяльності на кращих оперних сценах Європи і Америки, Лаурі-Вольпі в книзі «Вокальні паралелі» проводить творчі співставлення видатних іноземних співаків і аналізує італійську вокально-технічну школу, різноманітні прийоми розвитку «артистичного феноменального дихання», а також, з'ясовує відмінності і особливості співацької манери італійських співаків XIX і XX століть.

Слушне зауваження Лаурі-Вольпі стосується необхідності всестороннього розвитку вокального мислення співака і мобілізації його розумової енергії. Він був переконаний, що для розвитку в співака художньої інтуїції, високо розвиненого загального інтелекту і творчої, тонкої «співочої душі», співакові необхідно багато часу і терпіння, а також, постійного удосконалення.

Франческо Ламперті – один із найвидатніших вокальних педагогів XIX століття, що притримувався принципів нової італійської школи співу, (так званої школи Дж.Россіні). За переконаннями Ф. Ламперті, найважливішими умовами правильного звукоутворення є: проблема дихання, зокрема, так званий грудодіафрагматичний тип, прикриття верхніх нот, опора звуку (грудна), овальна ротова форма – те, що вважається типовим для нової італійської школи. Повітря рекомендується набирати носом, поступово наповнюючи легені. При утворенні звуку слід звертати увагу на утримування дихання в грудях, (з відчуттям збереження стану вдихання, коли голос немовби «опирається на дихання»). Звук повинен бути чистим, без стороннього шуму (призвуку). Опора

звуку повинна постійно підтримуватися м'язами живота. Для перевірки правильності видихання під час співу, автор рекомендував використовувати метод запаленої свічки (на відстані 30 см.), полум'я якої не повинно тремтіти в процесі звукоутворення.

Основну навчальну роботу з голосом Ламперті рекомендував здійснювати, головним чином, на середній ділянці діапазону голосу співака (для утворення так званого «красивого медіуму»). З крайніми звуками діапазону – низькими й високими – автор вимагав поводитися обережно. Корисними засобами розвитку голосу автор вважав вокалізи (спеціальні вокальні вправи). Сольфеджування, спів складів, на думку Ламперті, стомлюють горло. Застереження стосуються і співу у кімнатах з хорошим резонансом, (щоб не «розчаруватись у своєму голосі» при співі у великих приміщеннях). Ламперті гостро виступає проти крику в співі, а також, оперної музики, у якій «хто більше кричить, той і правий». Філірування звуку Ламперті рекомендує здійснювати тільки тоді, коли учень досягне цілковитого уміння керувати диханням, зробить свій голос гнучким і пружним [69].

В основі вокально-педагогічного процесу італійського маестро ХХ ст. Дж. Барра та його колег лежать наступні принципи: щоденна, систематична, цілеспрямована праця над голосом (від перших кроків до закінчення кар'єри); постійний самоконтроль при співі як під час навчання, так і в період творчої діяльності, оскільки звуковий контроль – основа удосконалення співацьких навичок. Принцип постійного контролю стикається із принципом свідомості, коли співак свідомо контролює всі процеси голосоутворення. Маестро Дж. Барра наголошує на необхідності постійного прослуховування як видатних виконавців, так і початківців, аби розуміти чому та чи інша нота була зроблена погано чи добре. Наступним важливим принципом удосконалення співацького голосу є принцип поступовості та послідовності, оволодіння технікою співу потребує тривалого часу, великої поступовості, витримки та терпіння, голос росте повільно, в результаті вірних систематичних занять, форсування розвитку голосу неприпустиме, оскільки приводить до його руйнування. Найбільш корисними

маестро вважає щоденні заняття на початку розвитку голосу та 2-3 рази на тиждень для вдосконалення співацьких навичок.

Великого значення надають маестро головному та грудному резонаторам. Тільки за їх участі голос звучить повноцінно, насичений обертонами та має гарний співацький тембр. Резонаторні явища не виробляються, вони виникають за умови вірного формування звуку. Для чоловічих голосів особливе значення має грудний резонатор, коли при співі співає корпус, отримується голос, насичений обертонами [14]. Маестро Дж. Барра та його колеги наголошують на виключно великому значенні фонетики мови, її впливу на голосоутворення, на співацьку функцію. Італійська мова (як і українська) відноситься до найбільш зручних для співу і є чудовим засобом вокального навчання, оскільки сприяє вірному звукоутворенню. Окрему увагу італійські педагоги приділяють необхідності для співака володіння широким оперним та камерним репертуаром (як приклад, маестро І. Корадетті виконував партії у 60 операх, Г. Семіонато – 70, С. Брускантіні – 120) [35].

Дж. Барра змушував учнів домагатися максимально закритого звука, заняття починав зі співу закритим ротом, при цьому, притиснувши живіт коліном, після цього дозволяв співати уривки та фрази з італійських опер. Особливу увагу, звичайно, маестро приділяв верхнім нотам. В методиці Дж. Барра важливе місце займало саме легке та природне відтворення верхнього регістру, завжди з посмішкою, на манер сопрано, та «без горла». Щоб правильно «прикрити» верхню ноту – треба «прикрити» і попередню.

Науковим здобутком Н. Гребенюк є поповнення методики постановки голосу спіральним методом навчання співу, який теж являє собою вокально-педагогічну цінність. Науковець модифікувала методи вокально-педагогічного впливу на основі загальнопедагогічних, а саме [18]: метод усного викладу вокально-технічних та вокально-виконавських процесів і активізація виконавської діяльності студента: розповідь, пояснення, показ; метод закріплення вивченого матеріалу: весь процес «вспівування», робота над окремими складними фрагментами, закріплення вокально-технічних прийомів;

метод самостійної роботи студента над осмисленням, фіксуванням та засвоєнням нового матеріалу: самостійна робота над вокальним твором (емоційний план, вибір виконавських прийомів тощо), самостійна робота по осмисленню та закріпленню вокально-технічних навичок (прийом грудодіафрагматичного парадоксального дихання, прийом опускання глотки тощо); методи вироблення вокально-технічних та вокально-виконавських умінь і навичок на практиці: особистісно орієнтований підхід у спостереженні за роботою студента, академічні концерти, іспити тощо.

Підкреслюючи роль вокально-слухового сприйняття, О. Маруфенко визначає таке поєднання методів, яке впливає на різні органи сприйняття і є сучасним поглядом на методику формування вокального слуху студентів: методи пояснення та ілюстрації за допомогою відео та аудіотехніки, методи візуальної ілюстрації процесу голосоутворення, метод дотикового підкріплення вібровідчуттів, метод візуального підкріплення припрорецепторних відчуттів, методи ідеомоторної проекції та інтродекції окремих складових співацького процесу [40].

Формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва є складним та багатогранним процесом. Для досягнення цієї мети необхідно здійснювати це різними вокальними методами, серед яких ми можемо виділити наступні:

1. *Метод ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл*: ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл є важливим засобом досягнення мети – навчання співу для всіх, хто має інтерес до вокального мистецтва і бажає розвивати свої вокальні навички. Методи, які застосовували італійські вчителі-вокалісти раннього й класичного *bel canto* різних вокальних шкіл Італії допомагають знайти найкращий шлях для розвитку співацького голосу та вдосконалення своєї вокальної техніки, оскільки вони базуються на високохудожніх і високоестетичних принципах звукоутворення, глибоких

знаннях анатомії людини й фізіології співацького апарату, психології процесу співу.

2. *Метод роботи над красивим і вільним звукоутворенням*: метод полягає в поєднанні правильного дихання через діафрагму, контролю постави, голосового тренування, вокальних вправ для розвитку діапазону та чіткої артикуляції, а також виразного використання емоцій та регулярної практики для покращення техніки та виразності в співі *bel canto*.

Красиве звукоутворення досягається шляхом пошуку відчуттів резонансу: «Педагог пропонує учневі на грудній ділянці діапазону шукати головне резонування, а на верхній — не відкривати, не знімати звук із грудного звучання. Ці резонаторні відчуття є наслідком відповідного типу роботи гортані. Тому за допомогою такого контролю може бути розвинений потрібний характер роботи голосових зв'язок». Процес звукоутворення є ключовою частиною роботи над постановкою голосу зі студентом-вокалістом у класі сольного співу. Робота над звукоутворенням може тривати впродовж усього навчання вокаліста у навчальному закладі і творчого життя артиста-вокаліста [13].

3. *Метод роботи над кантиленою*: це виконання співу з особливим акцентом на м'якість та рівність як базової ознаки співу *bel canto*. Вокалісти працюють над плавним переходом між нотами, контролем над диханням та емоційним виразом. Важливі аспекти включають правильне дихання через діафрагму, гармонійне легато та емоційну глибину виконання.

Перша умова розвитку кантилени – знаходження правильної координації всіх органів голосового апарату, за якої з'являються основні риси оперного, природно озвученого голосу. Друга умова – вміння співати легато (*legato*), тобто гарно зв'язувати звуки. Ідеальна кантилена потребує повноцінного тривалого звучання кожного голосного у відведеній йому музичній долі часу, чи то чверть, восьма або шістнадцята. Голосний має звучати свій час, не вкорочуючись і не «засмічуючись» раніше вимовленими приголосними. Виховати в голосі дітей наспівність, протяжність, навчити їх «тягнути звук» – одне із головних вокальних завдань та показник сформованості основ вокальної культури.

З перших занять педагог-вокаліст, уважно спостерігаючи за диханням і артикуляцією, має наполегливо домагатись протяжності, «тягучості» співацького тону. Працюючи з учнем над виробленням кантиленного звучання потрібно досягнути такого положення гортані, щоб під час вимови приголосних гортань мінімально відходила від вихідної співацької позиції. Це дасть змогу зберегти співацьку установку, а разом із нею і забезпечити постійну кантилену [43].

4. *Метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу:* є засобом роботи над постійним технічним розвитком голосу, гнучкістю голосових м'язів та контролем над диханням, поліпшенням артикуляції та інтонації. Це вимагає ретельних вокальної тренувань, вправ для покращення дихання, регулярної практики а також співпраці з професійним викладачем для отримання індивідуальних корекцій і порад, щоб досягти технічного високого рівня.

5. *Метод ілюстрування:* майбутні учителі повинні мати змогу бачити, чути та сприймати приклад викладача (виконавця) в процесі співу. Це може бути досягнуто за допомогою відеоматеріалів або демонстрації виконання вчителя. Цей метод допомагає майбутнім учителям розуміти, як працює голос і як досягти певного звучання. Приклад відомих вокальних виконавців та педагогів може стати великим джерелом натхнення для тих, хто навчається співу. Вони можуть вести майбутніх учителів музичного мистецтва на кращий рівень вокальної майстерності та навчити їх цінним вокальним технікам та прийомам.

6. *Фонетичний метод:* Під фонетичним методом розуміється застосування голосних, приголосних і складів із метою вдосконалення співочого голосу учнів. Фонетичний метод у вокальній педагогіці важливий не тільки для налаштування співочого голосу на правильне звукоутворення, а й для корекції різноманітних недоліків, застосовуючи конкретні поєднання фонем. Використання фонетичного методу надає можливість систематично впливати на роботу ротово-глоткових структур, що сприяє вдосконаленню основного механізму голосоутворення.

7. *Фонопедичний метод*: багаторівнева навчальна програма встановлення координації й ефективного тренування голосового апарату людини для вирішення мовних і співочих завдань із незмінно високою естетичною якістю. Метод називається фонопедичним завдяки його відновлювано-профілактичній та розвивальній спрямованості.

8. *Метод уявного співу*. Активізує слухову увагу, що спрямована на сприйняття й запам'ятовування стандарту звучання. Уявний спів вчить внутрішньому зосередженню та одночасно захищає голос від перевтоми. Цей метод можна вважати основою розвитку вокально-слухових уявлень, розглядати як один із оптимальних, ефективних методів повторення, вивчення та засвоєння нових вокальних прийомів, обертонів, які важко інтонувати під час виконання пісень, а також розглядати як форму самостійної роботи з мінімальними витратами зусиль на роботу голосу.

Використання уявного співу вже на початковому етапі вокального навчання має значення. У цьому випадку цей метод відіграє роль стимуляції слухової уваги, спрямованої на сприйняття та запам'ятовування звукового еталону. Він готує основу для більш успішного вокального навчання, але не замінює вокальні тренування, адже навчитися правильно інтонувати й відтворювати звук можна тільки в процесі самого співу. Уявний спів учить внутрішньо зосередитися, охороняє голос від перевтоми, якщо це необхідно [12].

9. *Метод порівняльного аналізу*: застосовують у роботі зі співаками, коли співацький звук необхідно проаналізувати. Порівнянням різних зразків звучання голосу співак учиться розуміти окремі елементи вокального виконання. Водночас у нього активно розвиваються розумові здібності, вокальний слух і художній смак. Цей метод сприяє розвитку навичок самоконтролю під час навчання співу, допомагає чітко виявляти недоліки свого виконання. Доцільно й корисно використання запису голосів учнів; прослуховування співу інших учнів або записів відомих оперних співаків; застосування наочних прийомів (слухові і зорові); проведення бесід, обговорення характеру музики, узагальнення [8].

Методом порівняльного аналізу педагог навчає майбутнього співака не лише слухати, але й чути себе, розвиваючи навички самоконтролю в процесі навчання співу. Відомо, що той, хто співає, чує себе інакше, ніж той, хто його слухає. Тому порівняння власного виконання в запису із заданим еталоном допомагає учневі чітко почути недоліки свого виконання. Ось чому в навчальному процесі сольного співу доцільно й корисно використовувати запис голосів учнів на диск [12].

Отже, до методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва відносимо: метод ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл, метод роботи над красивим та вільним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу, метод ілюстрування, фонетичний метод, фонопедичний метод, метод уявного співу, метод порівняльного аналізу.

Висновки до розділу 1

Таким чином, у процесі дослідження з'ясовано, що вокально-педагогічні цінності – це відчуття сенсу людини у здобутках вокальної педагогіки та властивість зазначеної сфери задовольняти її потребу, бажання, інтереси. Цінностями вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва можна вважати систему цінностей, що пов'язана з процесом вокального навчання та розвитку вокальних здібностей учнів. Ці цінності включають у себе знання, вміння, здатності, підходи та принципи, що допомагають педагогам-вокалістам розвивати здібності учнів, удосконалювати їх техніку виконання та виражати свої почуття через музику, а також, вокально-педагогічне цілепокладання, вокально-педагогічне навчання, вокальне виконавство, вокально-педагогічну майстерність, вокально-педагогічне самовдосконалення та відповідні ціннісні орієнтації, які формуються у процесі

їх професійної підготовки і забезпечують успішність й ефективність такої діяльності як вчителів музичного мистецтва.

Набуття вокально-педагогічних цінностей майбутніми вчителями музичного мистецтва базується на знаннях, уміннях, здатностях застосовувати італійську вокально-педагогічну спадщину в практичній діяльності. До основних принципів формування вокально-педагогічних цінностей відносимо: принципи системності та послідовності, поєднання художнього і технічного, дотримання традицій та інновацій.

До структури вокально-педагогічних цінностей віднесено такі цінності, як: мотиваційні: сенс у вокальному навчанні, інтерес до співацької діяльності, потреба у вокально-педагогічній майстерності; змістовно-знаннєві цінності: знання методів і методик вокального навчання, знання вокального педагогічного репертуару; творчо-діяльнісні цінності: вокально педагогічні вміння, вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання.

До методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва є: метод ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл, метод роботи над красивим та вільним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу, метод ілюстрування, фонетичний метод, фонопедичний метод, метод уявного співу, метод порівняльного аналізу.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА МАТЕРІАЛІ ІТАЛІЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

2.1. Стан проблеми формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини в практиці закладу вищої музично-педагогічної освіти

З метою перевірки ефективності методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини проводилося педагогічне дослідження, яке тривало протягом 2022 – 2023 н. р. У ході дослідження брали участь студенти четвертого курсу денного відділення (досліджувана група, далі ДГ – 14 респондентів) та студенти другого курсу заочного відділення (контрольна група, далі КГ – 6 респондентів) музично-хореографічного відділення факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету, які навчаються за однією програмою навчальної дисципліни «Вокальний клас». Педагогічне дослідження включало три етапи: діагностувальний (2022 р.), формувальний (2022 – 2023 рр.), оцінювальний (2023 р.).

Діагностичний етап дослідження було спрямовано на здійснення педагогічної діагностики рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини та виконання таких завдань:

1. Окреслення критеріального апарату оцінювання рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

2. Визначення методів діагностики компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

3. Виявлення рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Здійснення першого завдання діагностичного етапу дослідження потребувало визначення критеріального апарату для визначення сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Критерій – це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось [61]. Нами розроблено критерії, відповідно до компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини. Кожен з яких відображає міру сформованості визначених цінностей (табл. 2.1).

Мотиваційно-ціннісний критерій характеризують показники: рівень сформованості потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; викликати інтерес до співацької діяльності; усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності.

Змістовно-знаннєвий критерій характеризують показники: ступінь сформованості цінності знання вокального педагогічного репертуару, який допомагає розвитку вокальних навичок; рівень сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Творчо-діяльнісний критерій характеризують показники: міра сформованості вокально-педагогічних цінностей; рівень сформованості вміння творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; рівень сформованості вмінь самовдосконалюватися у творчому застосуванні методів італійських вокальних шкіл.

Такі критерії спрямовані на оцінювання: низького, середнього, високого рівнів сформованості компонентів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини вимірювання якого забезпечувалося 12 бальною шкалою оцінювання.

Таблиця 2.1.

Структура вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва, критерії та показники їх сформованості

Група цінностей	Критерії	Показники
Мотиваційні	Мотиваційно-ціннісний	рівень сформованості потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; рівень сформованості викликати інтерес до співацької діяльності; рівень сформованості усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності.
Змістовно-знаннєві	Змістовно-знаннєвий	ступінь сформованості цінності знання вокального педагогічного репертуару, який допомагає розвитку вокальних навичок; ступінь сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини.
Творчо-діяльнісні	Творчо-діяльнісний	міра сформованості вокально-педагогічних цінностей; рівень сформованості вміння творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; рівень сформованості вміння самовдосконалюватися у творчому застосуванні методів італійських вокальних шкіл.

Низький рівень вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва (1-3 бали) характеризується відсутністю потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; відсутність викликати інтерес до співацької діяльності; не усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; не здатністю застосовувати змістовно-знаннєві та творчо-діяльнісні вміння.

Середній рівень вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва (4-9 балів) характеризується наявністю потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; наявність викликати інтерес до співацької діяльності; усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; оперування змістовно-знаннєвими та творчо-діяльнісними вміннями.

Високий рівень вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва (10-12 балів) характеризується глибокою потребою виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; наявність викликати інтерес до співацької діяльності; глибоким усвідомленням важливості вокально-педагогічної майстерності; здатністю творчо застосовувати змістовно-знаннєві та творчо-діяльнісні вміння.

Здійснення *другого завдання* означеного етапу дослідження полягало у визначенні методів діагностики компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва. Так, для перевірки:

- мотиваційних вокально-педагогічних цінностей студентів застосовувався *опитувальник* для перевірки ступеню сформованості потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; потреби викликати інтерес до співацької діяльності; усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; та бесіди для з'ясування думки студентів щодо ціннісного ставлення студентів до формування мотивації до опанування вокально-педагогічними цінностями.

- змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей студентів використано метод *самостійних завдань* для з'ясування сформованості цінності знання вокального педагогічного репертуару, який допомагає розвитку вокальних навичок; ступінь сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини; та бесіди для з'ясування думки студентів щодо ціннісного ставлення студентів до формування мотивації до опанування вокально-педагогічними цінностями.

- творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей студентів застосовувався метод *творчих завдань* для перевірки міри сформованості вокально-педагогічних цінностей; вміння творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; вмінь самовдосконалюватися у творчому застосуванні методів італійських вокальних шкіл; та бесіди для з'ясування думки студентів щодо ціннісного ставлення студентів до формування мотивації до опанування вокально-педагогічними цінностями.

Третє завдання діагностичного етапу дослідження було спрямовано на виявленні рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини. З метою перевірки рівня сформованості мотиваційних вокально-педагогічних цінностей було застосовано опитувальник (Додаток А).

Педагогічна діагностика рівнів сформованості мотиваційних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини за мотиваційно-ціннісним критерієм здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на початку дослідження та занесено в таблицю 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівні сформованості мотиваційних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	6	42,8	5	35,7	3	21,5
КГ	3	50,0	2	33,3	1	16,6

З таблиці видно, що найбільшу групу складають респонденти з низьким рівнем сформованості мотиваційно-ціннісних вокально-педагогічних цінностей: 42,8 % студентів досліджуваної та 50,0 % студентів контрольної груп. Наступною за кількістю є група майбутніх учителів музичного мистецтва з середнім рівнем – 35,7% ДГ і 33,3% КГ. Студенти з високим рівнем складають найменшу групу сформованості мотиваційно-ціннісних вокально-педагогічних цінностей – 21,4% ДГ і 16,6% КГ. У ході бесіди студенти, які мають низький рівень мотивації пояснювали такий факт тим, що вони не вважають формування вокально-педагогічних цінностей важливим у навчанні співу на матеріалі італійської вокальної спадщини. Також майбутні вчителі музичного мистецтва зазначали, що їх увага не зосереджена на опануванні такими вміннями, тому вони не відчувають потреби в них.

З метою перевірки рівня сформованості змістовно-знанєвих вокально-педагогічних цінностей було застосовано метод самостійних завдань, а саме:

- 1) знайти інформацію про методи та методики навчання співу на матеріалі італійської вокальної спадщини;
- 2) здійснити аналіз вокального твору для змоги застосування вокально-педагогічних методів;
- 3) з'ясувати, чи допомагають методи італійської вокальної школи досягти вокальних цілей.

За результатами оцінювання самостійних завдань було проведена педагогічна діагностика рівнів сформованості змістовно-знанєвих вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва за змістовно-знанєвим критерієм, яка здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на початку дослідження та занесено в таблицю 2.3.

Таблиця 2.3.

Рівні сформованості змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	7	50,0	5	35,7	2	14,3
КГ	3	50,0	2	33,3	1	16,6

Дані таблиці дають змогу з'ясувати, що найбільшу групу складають майбутні вчителі музичного мистецтва з низьким рівнем сформованості змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей: 50,0% ДГ і 50,0% КГ. Другою за кількістю виявилась група студентів з середніми результатами: 35,7% ДГ і 33,3% КГ. Найменшою групою – респонденти з високими результатами: 14,2% ДГ і 16,6% КГ. Такі результати майбутні вчителі музичного мистецтва в ході бесіди пояснювали відсутністю глибоких знань в сфері методів та методик вокального навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини, системності у вивченні вокально-педагогічних методів, невмінням зрозуміти, чи допомагають вокально-педагогічні методи досягти музичних цілей.

З метою перевірки рівня сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей було застосовано метод творчих завдань, а саме:

- 1) класифікувати методи вокального навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини;
- 2) визначити, чи можна застосувати один з вивчених методів у даному вокальному творі;
- 3) застосувати обрані методи навчання співу в процесі вивчення вокального твору;
- 4) виконати вокальний твір з дотриманням вокального методу.

Педагогічна діагностика рівнів сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва за

творчо-діяльнісним критерієм здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на початку дослідження та занесено в таблицю 2.4.

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	7	50,0	5	35,7	2	14,3
КГ	3	50,0	2	33,4	1	16,6

З таблиць видно, що найбільшу групу складають респонденти з низьким рівнем сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей: 50,0% студентів досліджуваної та 50,0% студентів контрольної груп. Наступною за кількістю є група майбутніх учителів музичного мистецтва з середнім рівнем – 35,7% ДГ і 33,3% КГ. Студенти з високим рівнем складають найменшу групу сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей – 14,2% ДГ і 16,6% КГ. Для з'ясування думки студентів щодо низького рівня сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей у більшості респондентів було проведено бесіду, за результатами якої з'ясовано, що майбутні вчителі музичного мистецтва вважають, що необхідно було б застосовувати спеціальні методи з вокального навчання в роботі над вокальними творами.

На основі узагальнення результатів дослідження рівнів сформованості кожного окремо компоненту вокально-педагогічних цінностей, з'ясовано в цілому рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку дослідження, що відображено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	7	50,0	5	35,7	2	14,3
КГ	3	50,0	2	33,4	1	16,6

Дані таблиці дають змогу з'ясувати, що майже половина респондентів мають низький рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей: 50,0% студентів досліджуваної та 50,0% студентів контрольної груп. У дослідженні ми виходимо з положення, що «сформованість» вокально-педагогічних цінностей передбачає наявність у студентів високого або середнього рівнів. Відповідно на початку дослідження сформовано вокально-педагогічних цінностей також майже ніж у половини респондентів – 50% ДГ і 50,0% КГ, а саме: з середнім рівнем – 35,7% ДГ і 33,3% КГ і з високим рівнем – 14,2% ДГ і 16,6% КГ.

Таким чином, здійснене дослідження дало змогу окреслити критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини; визначити методи діагностики компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини; виявити рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Серед основних причин низького рівня сформованості вокально-педагогічних цінностей респондентами названо: не вміння виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори; невміння викликати інтерес до співацької діяльності; не усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; не сформованість цінності знання вокально-педагогічного репертуару; відсутністю сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини; невмінням творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; Означені причини зумовлюють нагальність впровадження обґрунтованої нами в теоретичному розділі методів формування вокально-педагогічних цінностей

майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

2.2. Впровадження методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини

Впровадження методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням італійського вокального досвіду здійснювалося на формувальному етапі педагогічного дослідження упродовж 2022 – 2023 рр. зі студентами IV курсу денного відділу музично-хореографічного відділення факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету. Студенти заочної форми навчання опановували мистецтво співу за звичайною методикою.

Метою дослідження було: визначення ефективності методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Завдання дослідження:

- 1) Розвинути мотивацію майбутніх учителів музичного мистецтва до набуття вокально-педагогічних цінностей з опорою на італійську вокальну спадщину;
- 2) Сформувати вокально-педагогічні цінності майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини;
- 3) Перевірити ступінь засвоєння навчального матеріалу у процесі конкретних виступів.

Хід дослідження формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на основі впровадження методики формування означеного явища, відображено у розробленій нами програмі, в якій висвітлено всі етапи проходження дослідження (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6.

Програма дослідження

Змістовий модуль X. Освоєння співацького репертуару.		
Етапи дослідження	Теми індивідуальних занять	Методи
Мотиваційно-стимуляційний: <i>спрямування майбутніх учителів музичного мистецтва на мотиваційно-ціннісне ставлення до вивчення наукового і методичного досвіду щодо формування вокально-педагогічних цінностей на матеріалі італійської вокальної спадщини</i>	Тема I. Вивчення творів, їх аналітичне осмислення – 2 год.	метод ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл, метод ілюстрування, метод порівняльного аналізу.
Когнітивно-знаннєвий: <i>формування у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки знань методів роботи з голосом на матеріалі італійської вокальної спадщини</i>	Тема II. Художня зумовленість резонування – 2 год.	фонетичний метод, фонопедичний метод, метод уявного співу.
Когнітивно-знаннєвий: <i>формування у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки знань методів роботи з голосом на матеріалі італійської вокальної спадщини</i>	Тема III. Художнє виконання різноманітного репертуару – 2 год.	фонетичний метод, фонопедичний метод, метод уявного співу.
Діяльнісний: <i>Формування творчих умінь використовувати методи роботи з голосом на основі досвіду італійських вокальних шкіл</i>	Тема IV. Формування концертного репертуару, підготовка до виступів – 2 год.	метод роботи над красивим та вільним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу.
Діяльнісний: <i>Формування творчих умінь використовувати методи роботи з голосом на основі досвіду італійських вокальних шкіл</i>	Тема VI. Накопичення репертуару для дітей середнього шкільного віку – 2 год	метод роботи над красивим та вільним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу.

На першому мотиваційно-стимуляційному етапі впровадження методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного

мистецтва реалізовувалася перша педагогічна умова: спрямування майбутніх учителів музичного мистецтва на мотиваційно-ціннісне ставлення до вивчення наукового і методичного досвіду щодо формування вокально-педагогічних цінностей на матеріалі італійської вокальної спадщини та відповідні даній умові методи: ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл, метод ілюстрування, метод порівняльного аналізу.

Використання *методу ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл* застосовувалося в процесі самостійних завдань з вокального класу. Студентам пропонувався список праць з різних італійських вокальних шкіл та ставилися завдання: проаналізувати праці та вокальні школи, порівняти їх. За результатами виконання таких завдань, у майбутніх учителів музичного мистецтва з'являлися власні судження щодо цінності тієї чи іншої праці та вокальної школи, формувалися знання з італійської вокальної спадщини. Ми відмічали зростання мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до аналітичної роботи з працями різних італійських вокальних шкіл.

Застосування *методу ілюстрування* здійснювався в процесі індивідуальних практичних занять. Викладач на власному прикладі демонстрував виконання твору, а також показував виконання твору різними вокальними педагогами та виконавцями за допомогою відеоматеріалів, що дало змогу студентам побачити як працює голос та як досягти певного звучання. Майбутні вчителі з задоволенням спостерігали, та зауважували що даний метод виводить їх на кращий рівень вокальної майстерності.

Метод порівняльного аналізу. Студентам було запропоновано заспівати вокальний твір та зробити запис власного виконання, після-прослухати його та порівняти звучання свого голосу в записі, виправити недоліки у виконанні і після опрацювання їх ще раз зробити запис. Також студентам було запропоновано прослухати дану вокальну композицію у відео форматі з виконанням іншого вокаліста.

Майбутні вчителі музичного мистецтва прослуховували свої записи і вбачали свої виконавські недоліки, що переконувало їх у важливості вдосконалення власних вокально-педагогічних цінностях.

На другому *когнітивно-знаннєвому етапі* впровадження методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва реалізовувалась друга педагогічна умова: формування у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки знань методів роботи з голосом на матеріалі італійської вокальної спадщини та відповідні даній умові методи: фонетичний метод, фонопедичний метод, метод уявного співу.

Застосування *фонетичного методу* відбувалось на заняттях з вокального класу в роботі над вокальними творами. Так, наприклад, студентка Марина Р. проаналізувала твір К. Цісик «Місто спить» і виявила, що вже в першій строчці «місто спить, згасли вогні» застосовується низка правил, а саме: у слові «місто» приголосний «м» вимовляється твердо; у слові «згасли» приголосна «з» наближається до «дз». Також для виправлення недоліків застосовувались певні фонемі, слово «місто» та «тісто» відрізняються однією початковою фонемою «м» та «т». Такий аналіз сприяв якісному виконанню вокального твору, а також, усвідомленню студенткою методів роботи з голосом.

Фонопедичний метод застосовувався на заняттях з вокального класу. Студентам було запропонована фонопедична вправа для вивільнення скутої щелепи. Студенти повинні поставити до підборіддя пальці руки та слідкувати чи опускається підборіддя при співі голосних «а», «о», «у». Виконання вправ у процесі роботи вимагало від студентів активності, повного включення та майстерності у виконанні вправи. Майбутні вчителі з задоволенням виконували дану вправу.

Використання *методу уявного співу*. Студентам пропонувалося проспівати «про себе» уявний звук та відтворити його. Уявний спів навчив студентів внутрішньо зосереджуватись та охороняти голос від перевтоми. Відтворювання студентами вірного звуку викликали яскраві враження та сприяли сконцентрованості на уявному звуці.

На діяльнiсному етапi впроваджувалася третя педагогiчна умова: формування творчих умiнь використовувати методи роботи з голосом на основi досвiду iталiйських вокальних шкiл та вiдповiднi данiй умовi методи: метод роботи над красивим та вiльним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технiчною досконалiстю спiвацького голосу.

Метод роботи над красивим та вiльним звукоутворенням застосовувався на заняттях з вокального класу. Студентам пропонувалося намагатися виконати вокальний твiр за допомогою правильного дихання через дiафрагму, чiтко артикулювати, контролювати свою поставу, виразно використовувати емоцiї. Також учням пропонувалося вправа на розвиток дiапазону. Вправа «Крик у лiсi»: потрiбно промовити сполучення голосних «Ау-ау-ау» при цьому щоб iнтонацiя плавно переходила знизу ввiрх. Вiдтворювання студентами вокальних творiв за допомогою методики та вправи на розвиток дiапазону вимагало вiд студентiв активностi та повного включення.

Метод роботи над кантиленою. Студентам пропонувалося виконати вокальний твiр з дотриманням плавного переходу мiж нотами, спiвати легато, наспiвно, протяжно, при цьому заспiвати емоцiйно, контролювати власне дихання та положення гортанi.

Метод роботи над технiчною досконалiстю спiвацького голосу здiйснювався в процесi iндивiдуальних занять та домашньої самостiйної роботи. Студентам було запропоновано знайти технiчнi вправи на розвиток голосу, спробувати застосувати вправи на практицi.

План-конспект iндивiдуального практичного заняття

з вокального класу

зi студенткою IV курсу денної форми навчання Пархоменко Дiаною (клас професора кафедри музикознавства, iнструментальної та хореографiчної пiдготовки Овчаренко Н.А.).

Тема: Сутнiсть виконавського аналізу вокального твору

Зміст уроку:

муз. Б. Фільц, сл. Л. Костенко «Дощі пограють по городах гаму»

В. А. Моцарт Арія Сервілії з опери «Милосердя Тіто»

Мета:

Дидактична – ознайомлення з методами формування вокально-педагогічних цінностей в роботі з вокальним твором.

Розвивальна – формування вокально-педагогічних цінностей, розвиток співацького голосу і творчих здібностей.

Виховна – виховувати ціннісне ставлення до вокально-педагогічних цінностей, інтерес до творчості Б. Фільц та В.А. Моцарта.

Тип уроку: поглиблення теми.

Обладнання: фортепіано, ноутбук, ілюстрації.

Хід уроку

Організаційний момент

Вітання зі студенткою, визначення плану роботи заняття, бесіда стосовно теми заняття, створення позитивно-емоційної атмосфери на занятті, виявлення стану самопочуття та голосового апарату.

Актуалізація опорних знань

Настроювання й розспівування голосового апарату.

Вправа № 1.

«Обійми плечі». Встаньте прямо, підніміть руки зігнуті у ліктях. Поверніть долоні до себе, поставте їх одна проти одної, таким чином, щоб ліва рука обіймала праве передпліччя, а права ліве передпліччя. Зверніть увагу на те, щоб руки були паралельно одна одній, а не навхрест. Руки широко не розводите в сторони, не напружуйте їх. Під час короткого вдиху змикайте руки.

Вправа № 2

Активний видих. Розітріємо м'язи, чергуючи швидкі вдихи-видихи відкритим ротом. Придивіться, як здіймаються боки у собаки, дихаючої висолопивши язика, і ви зрозумієте, чому ця вправа носить назву «собачка». Цю вправу корисно виконувати у дзеркала. Сядьте на стілець, упріться на його

спинку і розслабте плечі і шию. Виконуючи вправу, стежте, щоб плечі не піднімалися.

Вправа №3 (за методикою М. Єгоричевої) (Рис. 2.1.) Егоричева М. И. Упражнения для развития вокальной техники / Марина Ивановна Егоричева. – Киев : Музична Україна, 1980. – 117 с.

Рис. 2.1. Вправа на вирівнювання голосу з поступовим розширенням звукоряду

Сприйняття нової теми

Сутність виконавського аналізу вокального твору

Розглянути питання стосовно готовності до вокально-виконавського аналізу, засвоїти поняття «вокально-педагогічні цінності» та його структурні компоненти. Згадати зі студенткою, що таке:

- вокальні цінності;
- педагогічні цінності;
- вокально-педагогічні цінності;
- структурні компоненти вокально-педагогічних цінностей.

Вокальні цінності – це якості вокальної виконавської майстерності, які допомагають виконавцю передати емоції та почуття через спів.

Педагогічні цінності - це важливі принципи, які визначають мету та орієнтири в освітньому процесі. Вони відображають погляди та переконання педагогів щодо того, якими мають бути навчання та виховання учнів.

Вокально-педагогічні цінності – це система цінностей, що пов'язана з процесом навчання та розвитку вокальної майстерності. Ці цінності включають у себе знання, навички, підходи та принципи, що допомагають вокалістам розвивати свої здібності, удосконалювати техніку виконання та виражати свої почуття та емоції через музику.

Структурні компоненти вокально-педагогічних цінностей:

1) Мотиваційні цінності: потреба виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; потреба викликати інтерес до співацької діяльності; усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; 2) Змістовно-знаннєві цінності: цінності знання вокального педагогічного репертуару, який допомагає розвитку вокальних навичок; ступінь сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини; 3) Творчо-діяльнісні цінності: міра сформованості вокально-педагогічних цінностей; вміння творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; вміння самовдосконалюватися у творчому застосуванні методів італійських вокальних шкіл;

Робота над вокальними творами

муз. Б. Фільц, сл. Л. Костенко «Дощі пограють по городах гаму»

Богдана Фільц (портрет композитора показано на моніторі ноутбуку, дані про його життєвий та творчий шлях підготовлено студенткою у вигляді інформаційної довідки) – українська музикознавиця і композиторка. Кандидатка мистецтвознавства, докторка філософії мистецтва, заслужена діячка мистецтв України. Лауреатка премій ім. Миколи Лисенка. Богдана Фільц є авторкою понад 400 творів. Значне місце серед них займають пісні для дитячих хорів: «Любимо землю свою», «Земле моя».

Ліна Костенко (портрет композитора показано на моніторі ноутбуку, дані про його життєвий та творчий шлях підготовлено студенткою у вигляді інформаційної довідки) – відома українська поетеса, прозаїк, публіцистка та громадська діячка. Ліна Костенко визнана однією з найбільших поетичних голосів сучасної української літератури. Її творчість охоплює різні жанри, включаючи вірші, оповідання, романи та есеї. Авторка поетичних збірок «Над берегами вічної ріки», «Сад нетанучих скульптур», роману у віршах «Маруся Чурай».

Методи роботи над вокальними творами:

– метод всебічного аналізу вокального твору спрямований на вивчення пізнавальної діяльності студентки, а також включає в себе дослідження історії створення цього твору, пошук інформації про композитора та виявлення стильових особливостей вокального твору;

– метод уявного співу за допомогою якого можливо доучувати, повторювати, удосконалювати виконання вокального твору. Цей метод охороняє голос від зайвого навантаження;

– метод слухового самоконтролю, який полягає в активізації вокального слуху в процесі виконання;

Б. Фільц «Дощі пограють по дорогах гаму»

Особливістю даного вокального твору є його наспівна і водночас жартівлива вокальна лінія першого й третього куплетів (*Allegro agitato*) – картина свіжого весняного ранку, тому в першому та третьому куплеті дуже важливо заспівати швидко та схвильовано з застосуванням вказаних штрихів та динаміки. Зі словами «І заспіває пташка голосна» важливо зімітувати звучання пташиного співу.

У середньому періоді звучить більш спокійна, тепла та мелодійна лінія (*Andante cantabile misterioso*), підсилюється таємничість та казковість образу.

В репризі повертається яскравий настрій та відтворюється музична тканина, знову постає образ весняного дощу.

Зважаючи на певні затиски студентки на початку заняття, за допомогою розспівок, вправ, нам вдалося помітно розслабити тіло та голосовий апарат. Від студентки вимагалось економне використання співацького дихання у музичній фразі, тверда атака звука. Попрацювавши над співацьким диханням, Діані вдалося виправити недоліки, через що спів набув рис *allegro*, вийшло досягти швидкого переходу одного звука в інший без перерви у звучанні.

Після відпрацювання усіх технічних аспектів студентка виконала поставлені перед нею завдання: розкриття характеру твору, відтворення його смислової кульмінації.

Найбільш складним було поєднання технічного, творчого та емоційного аспектів, синтез яких і забезпечував формування готовності до виконавської діяльності.

В. А. Моцарт Арія Сервілії з опери «Милосердя Тіто»

Вольфганг Амадей Моцарт (портрет композитора показано на моніторі ноутбуку, дані про його життєвий та творчий шлях підготовлено студенткою у вигляді презентації) – австрійський композитор, один із найвидатніших музикантів в історії класичної музики. Моцарт є автором більше 600 музичних творів, серед яких симфонії, опери, концерти, камерна музика та релігійні композиції. Його найвідоміші твори включають опери «Весілля Фігаро» і «Чарівна флейта», симфонії № 40 та № 41 (названу «Юпітер»), та концерти для фортепіано та скрипки.

Для того, щоб дати студентці можливість розкрити її виконавські здібності, особистісний потенціал, креативність та артистизм, ми вирішили використати метод самостійної роботи. Цей підхід сприяє розвитку самостійного мислення, зміцненню її здібностей до саморозвитку, самовдосконалення і самореалізації в сфері виконавської діяльності. Перший крок у роботі над музичним твором полягав у вивченні студенткою музичного та вокально-літературного матеріалу. Це дозволило Діані краще ознайомитися з композиторською ідеєю інтерпретації, сформуванню уявлення про особливості змісту і форми вокального твору, поглибити розуміння образу, краще запам'ятати музичний матеріал та встановити необхідну налаштованість для роботи.

Так, як твір іншомовний, у студентки виникли певні складнощі з вимовою, тому ми запропонували їй попрацювати над італійською вимовою у співі. Італійська мова відзначається своєю мелодійністю, яка викликана переважанням відкритих складів та закінчень слів на голосний звук. Так само, як у випадку української мови, італійська вокальна мова вважається найзручнішою для розвитку вокального потенціалу.

Однією з основних особливостей вимови італійської вокалісти є ясне та повноцінне вимовляння всіх голосних звуків, які, незалежно від місця наголосу,

мають однаковий звук і не піддаються редукції. З іншого боку, в італійській мові голосні звуки можуть бути тривалими і короткими, а також можуть бути відкритими або закритими, відмінно від голосних української мови.

В італійській мові п'ять голосних букв і сім голосних звуків: а, е, і, о, у - [a], [e], [i], [o], [u] (звучить як українське [y]).

Звук [a] називають нейтральним і, класифікуючи вокальні звуки, за точку відліку беруть саме його. Згідно з положенням язика стосовно звука [a] голосні поділяються на передньоязикові [i - e -] та задньоязикові [u -o].

Італійські приголосні звуки ніколи не пом'якшуються перед голосними (подібно до [i] - в українській та [и], [э] - в російській мові). Подвоєння приголосних вимовляють підкреслено чітко. Усі приголосні італійської мови звучать із більшою напругою, ніж приголосні української. Особливостями вимови приголосних звуків [s], [d], [t], [l], а також - голосних (у градаціях відкриті-закриті) й визначається, головним чином, вірне вокальне слово в італійській мові. Саме ці порушення елементів мовлення становлять його найбільш типові похибки.

Щодо особливостей артикуляції та особливостей вимови приголосних [s] й [z], на відміну від українських [с] та [з], вони ніколи не пом'якшуються.

Використовуючи метод всебічного аналізу вокального твору, студентка мала змогу запам'ятати правила вимови в італійській мові та поліпшити його виконання.

Домашнє завдання

Знайти різні варіанти інтерпретації виконання вокальних творів, над якими здійснювалася робота на занятті та обрати ті, які здалися більш вдалим для порівняння з власним виконанням.

Студенти, які брали участь у формульованому дослідженні, відмічали, що у них значно зріс інтерес до занять з вокального класу. Вони спостерігають у себе усвідомлену потребу в поповненні свого арсеналу вокальних методів навчання, переконаність у своїх знаннях і вміннях доцільного використання методів

навчання співу, і на це, за переконанням майбутніх учителів, значно вплинуло поглиблене вивчення досвіду вокальних шкіл Італії.

2.3. Результати дослідження

За результатами проведеного формувального дослідження було здійснено контрольний зріз за тими діагностичними методами, які застосовувалися у ході констатувального етапу дослідження. Педагогічна діагностика рівнів сформованості мотиваційно-ціннісних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва за мотиваційно-ціннісним критерієм здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на кінець дослідження та занесено в таблицю 2.7.

Таблиця 2.7.

Рівень сформованості мотиваційних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на кінець дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	0	0	9	64,2	5	35,7
КГ	2	33,3	3	50,0	1	16,6

З таблиць видно, що найбільшу групу ДГ складають респонденти з середнім рівнем сформованості мотиваційно-ціннісних вокально-педагогічних цінностей: 64,2% студентів. Зросла кількість студентів ДГ з високим рівнем 35,7% і 0% студентів з низьким рівнем мотиваційно-ціннісних вокально-педагогічних цінностей. У студентів КГ показники низького рівня – 33,3%, показники середнього рівня найбільша – 50,0%. Група студентів КГ з високим рівнем – 16,6%. У ході бесіди з майбутніми вчителями музичного мистецтва, було з'ясовано, що студенти вважають цінністю виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу. Також майбутні вчителі зазначали що вокально-

педагогічні цінності є основними у вокальному навчанні. Студенти відчули зростання інтересу до співацької діяльності та розвитку природного потенціалу свого голосу. На їх думку потрібно мати сформоване ціннісне ставлення до вокального мистецтва, зокрема, італійського, що необхідно при роботі з учнями.

За результатами оцінювання самостійних завдань було проведена педагогічна діагностика рівнів сформованості змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва за змістовно-знаннєвим критерієм, яка здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на кінці дослідження та занесено в таблицю 2.8.

Таблиця 2.8.

Рівень сформованості змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на кінці дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	0	0	9	64,2	5	35,7
КГ	2	33,3	3	50,0	1	16,6

Дані таблиці дають змогу з'ясувати, що найбільшу групу ДГ складають респонденти з середнім рівнем сформованості змістовно-знаннєвих вокально-педагогічних цінностей: 64,2 % студентів. Збільшилась кількість студентів ДГ з високим рівнем 35,7% і значно зменшилась кількість студентів з низьким рівнем – 0%. У студентів КГ показники низького рівня теж значно зменшились – 33,3% і збільшились показники середнього – 50,0%. Кількість студентів з високим рівнем залишилась незмінною – 16,6%. У процесі бесіди з майбутніми вчителями музичного мистецтва було з'ясовано, що студенти вважають себе компетентними в методах та методиках вокального навчання. Вони зазначали, що раніше не цікавились методами та методиками вокального навчання. Особливо вагомим для себе майбутні вчителі вважають опанування та застосування вокально-педагогічних методів. Тому, завдання які давалися їм у

ході формувального дослідження були дуже доречними й доцільними, оскільки спрямовували на постійне самовдосконалення.

Педагогічна діагностика рівнів сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва за творчо-діяльнісним критерієм здійснювалася із застосуванням результатів математичних підрахунків на кінці дослідження та занесено в таблицю 2.9.

Таблиця 2.9.

Рівень сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на кінці дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	0	0	9	64,2	5	35,7
КГ	2	33,3	3	50,0	1	16,6

З таблиць видно, що найбільшу групу ДГ складають респонденти з середнім рівнем сформованості творчо-діяльнісних вокально-педагогічних цінностей: 64,3 % студентів. Зросла кількість студентів ДГ з високим рівнем 35,7% і зменшилась кількість студентів з низьким рівнем – 0%. У студентів КГ показники низького рівня зменшились – 33,3%, середній рівень збільшився – 50,0%. Група студентів КГ з високим рівнем залишилась незмінною – 16,6%. У ході бесіди з майбутніми вчителями музичного мистецтва було з'ясовано, що студенти вивчили вокально-педагогічні методи та методики на матеріалі італійської вокальної спадщини, та навчились творчо застосовувати їх на практиці. На думку студентів, виконання вокальних творів з практичним застосуванням вокальних методів та методик на матеріалі італійської вокальної спадщини покращило їх вокальну діяльність та майстерність.

На основі узагальнення результатів дослідження рівнів сформованості кожного окремо компоненту вокально-педагогічних цінностей, з'ясовано в цілому рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх

учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на кінці дослідження, що відображено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10.

Рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на кінці дослідження

Рівні групи	Низький		Середній		Високий	
	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ	0	0	9	64,2	5	35,7
КГ	2	33,3	3	50,0	1	16,6

Дані таблиці дають змогу з'ясувати, що половина респондентів мають середній рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей: 64,2 % студентів досліджуваної та 50,0 % студентів контрольної груп. Високий рівень – 35,7% студентів ДГ і 16,6% студентів КГ. Низький рівень – 0% студентів ДГ та 33,3% КГ. У дослідженні ми виходимо з положення, що «сформованість» вокально-педагогічних цінностей передбачає наявність у студентів високого або середнього рівнів. Відповідно на кінець дослідження сформовано вокально-педагогічні цінності в 99,9 % ДГ і 66,6% КГ.

Нами здійснено порівняння результатів педагогічної діагностики сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку і в кінці дослідження та з'ясовано динаміку сформованості означеного явища в обох групах (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11.

Порівняння результатів педагогічної діагностики сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва досліджуваної (ДГ) та контрольної (КГ) груп на початку та в кінці дослідження

Рівні	Низький	Середній	Високий
-------	---------	----------	---------

групи \	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)	Абс.	Відносн.(%)
ДГ (початок)	7	50,0	5	35,7	2	14,2
ДГ (кінець)	0	0	9	64,2	5	35,7
КГ (початок)	3	50,0	2	33,3	1	16,6
КГ (кінець)	2	33,3	3	50,0	1	16,6

З таблиці видно, що показники рівнів сформованості досліджуваної та контрольної груп після формувального дослідження зросли. Порівняльний аналіз показав, що у студентів ДГ низький рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей зменшився на 50,0%; середній – збільшився на 28,5%; високий – збільшився на 21,5%.

Динаміка сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва ДГ відображено наглядно на рис. 1 та рис.2.

Рис. 2.1. Рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей студентів дослідницької групи (ДГ) на початку дослідження

Рис. 2.2. Рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей студентів дослідницької групи (ДГ) на кінець дослідження

Разом з тим, у студентів КГ низький рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей зменшився на 16,7%; середній – збільшився на 16,7; високий – лишився незмінним.

Динаміка сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва КГ наглядно відображено на рис. 3 та рис.4.

Рис. 2.3. Рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей студентів контрольної групи (КГ) на початок дослідження

Рис. 2.4. Рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей студентів контрольної групи (КГ) на кінець дослідження

Таким чином, результати дослідження підтвердили ефективність впровадженої методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Висновки до розділу 2

У розділі окреслено критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного

мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини, який включає мотиваційно-ціннісний критерій (показники: рівень сформованості потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу; потреби викликати інтерес до співацької діяльності; усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності); змістовно-знаннєвий критерій (показники: сформованості цінності знання вокального педагогічного репертуару, який допомагає розвитку вокальних навичок; ступінь сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини); творчо-діяльнісний критерій (показники: міра сформованості вокально-педагогічних цінностей; вміння творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; вміння самовдосконалюватися у творчому застосуванні методів італійських вокальних шкіл).

Визначено авторські методики діагностики компонентів структури вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини, як: опитування, самостійні і творчі завдання, які надали можливість виявити результати сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

Виявлено рівні сформованості вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини на початок дослідження: з низьким рівнем сформованості вокально-педагогічних цінностей: 50,0 % студентів досліджуваної та 50,0 % студентів контрольної груп. У дослідженні ми виходимо з положення, що «сформованість» вокально-педагогічних цінностей передбачає наявність у студентів високого або середнього рівнів. Відповідно на початку дослідження сформовано вокально-педагогічні цінності у 49,9 % ДГ і 49,9 % КГ, а саме: у 35,7 % ДГ і 33,3 % КГ з середнім рівнем та 14,2 % ДГ і 16,6 % КГ з високим рівнем.

Серед основних причин низького рівня сформованості вокально-педагогічних цінностей респондентами названо: не вміння виразно та ефективно

виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори; невміння викликати інтерес до співацької діяльності; не усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності; не сформованість цінності знання вокально-педагогічного репертуару; відсутністю сформованості знань методів і методик навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини; невмінням творчо застосовувати методи і методики на матеріалі італійської вокальної спадщини; Означені причини зумовлюють нагальність впровадження обґрунтованої нами в теоретичному розділі методів формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

З метою перевірки ефективності методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини було проведено формувальне дослідження, за трьома етапами (мотиваційно-стимуляційному, когнітивно-знаннєвому, діяльнісному).

За результатами впровадження методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини з'ясовано, що половина респондентів мають середній рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей: 64,2 % студентів досліджуваної та 50,0 % студентів контрольної груп. Разом з тим, високий рівень показали студенти ДГ – 35,7 %, студенти КГ – 16,6 %. Низький рівень показали студенти ДГ – 0 %, студенти КГ – 33,3 %.

У дослідженні ми виходимо з положення, що «сформованість» вокально-педагогічних цінностей передбачає наявність у майбутніх учителів музичного мистецтва сумарного результату високого і середнього рівнів. Відповідно на кінець дослідження сформовано вокально педагогічні цінності в 99,9 % досліджуваної групи і 66,6 % контрольної групи.

Дослідження підтвердило ефективність методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

ВИСНОВКИ

1. Проведене дослідження дало змогу з'ясувати, що проблема формування вокально-педагогічних цінностей є однією з нагальних в музично-педагогічній сфері, оскільки важливе місце у вокальному виконавстві й вокальній педагогіці відводиться традиціям та інноваціям вокально-педагогічних цінностей. Тому їх знання є показником високого рівня вокальної школи співака, учителя вокалу, учителя музичного мистецтва.

У здійсненому дослідженні розкрито сутність поняття «вокально-педагогічні цінності». Поняття «цінності» – це, з одного боку, властивість того чи іншого суспільного предмета, явища, які задовольняють потреби, інтереси, бажання. Іншими словами, це уявлення про соціально важливі концепції, такі як добро, справедливість, патріотизм, любов, дружба та інші. Вокально-педагогічні цінності у дослідженні потрактовано як система цінностей, що пов'язана з процесом вокального навчання та розвитку вокальних здібностей учнів. У процесі дослідження ми з'ясували, що цінностями вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва можна вважати: вокально-педагогічне цілепокладання, вокально-педагогічне навчання, вокальне виконавство, вокально-педагогічну майстерність, вокально-педагогічне самовдосконалення та відповідні ціннісні орієнтації, які формуються у процесі їх професійної підготовки і забезпечують успішність й ефективність такої діяльності як вчителів музичного мистецтва.

До структури вокально-педагогічних цінностей ми відносимо такі цінності як мотиваційні: сенс у вокальному навчанні, інтерес до співацької діяльності, потреба у вокально-педагогічній майстерності; змістовно-знаннєві цінності: знання методів і методик вокального навчання, знання вокального педагогічного репертуару; творчо-діяльнісні цінності: вокально педагогічні вміння, вміння творчо застосовувати методи і методики вокального навчання.

2. За результатами дослідження виявлено специфіку використання італійської вокальної спадщини в формуванні вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва.

Опанування вокальними цінностями майбутніх учителів музичного мистецтва базуються на знаннях, уміннях, здатностях застосовувати італійську вокально-педагогічну спадщину в практичній діяльності. До основних принципів формування вокально-педагогічних цінностей відносимо: принципи системності та послідовності, поєднання художнього і технічного, дотримання традицій та інновацій.

3. Обґрунтовано методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини, яка включає такі методи як: метод ознайомлення з вокально-педагогічним досвідом різних італійських вокальних шкіл, метод роботи над красивим та вільним звукоутворенням, метод роботи над кантиленою, метод роботи над технічною досконалістю співацького голосу, метод ілюстрування, фонетичний метод, фонopedичний метод, метод уявного співу, метод порівняльного аналізу.

4. З метою перевірки ефективності методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини було проведено педагогічне дослідження, яке включало три етапи: діагностичний, формувальний, контрольний.

Результати діагностувального дослідження показали, що значна кількість майбутніх учителів музичного мистецтва мають низький рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей – 50,0 % ДГ і 50,0 % КГ. На етапі формувального дослідження було впроваджено методи формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням італійського вокального досвіду, яка включає етапи реалізації, педагогічні умови та відповідні їм методи. Контрольний зріз дав можливість з'ясувати, що високий рівень показали студенти ДГ – 35,7 %, студенти КГ – 16,6 %; середній рівень сформованості вокально-педагогічних цінностей 64,2 %

студентів досліджуваної та 50,0 % студентів контрольної груп; низький рівень студенти ДГ – 0%, студенти КГ – 33,3 %. Відповідно на кінець дослідження сформовано вокально-педагогічні цінності в 99,9 % ДГ і 66,6 %.

Отже здійснене дослідження довело ефективність методики формування вокально-педагогічних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва на матеріалі італійської вокальної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аваліані С. Ш. Природа знань і цінностей. Тбілісі: Мецнієреба, 1989. 182 с.
2. Авдєєва, О. Ю. Гностичні вміння як основа реалізації викладацької та навчальної діяльності в закладі загальної середньої освіти. Педагогічні науки. 2019. вип. LXXXVII, С. 83–89.
3. Академічний тлумачний словник української мови / Білодід І. К. та ін. Київ: Наукова думка, 1980. 918 с.
4. Богиня Д. П. Еволюція теорій мотивації на рубежі ХХІ ст. Регіональні перспективи. 2002. № 34 (22–23). С. 5–8.
5. Бриліна В. Л., Ставінська Л. М. Вокальна професійна підготовка вчителя музики: методичний посібник для викладачів та студентів вищих педагогічних і мистецьких закладів. Вінниця: Нова Книга, 2013. 120 с.
6. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. Цінності освіти і виховання: наук. метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. АПН України. Київ, 1997. С. 27–31.
7. Варій М. Й. Загальна психологія: підр. для студ. вищ. навч. закл. 3-тє вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
8. Варнавська Л. І., Вікторова М. В., Сеймукова А. А. Сучасні методи та прийоми розвитку вокальної майстерності студентів факультету мистецтв. Інноваційна педагогіка. 2020. Вип. № 25. Т. 2. С. 22–26.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
10. Величко О. П. Наукове пізнання менеджменту: Текст лекції. Дніпропетровськ: ДДАУ, 2004. 20 с.
11. Власенко Ф. П. Творчість як умова розвитку особистості в інформаційному суспільстві. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2013. № 2(9)/02. С. 4–7.

12. «Вокально-хорове виконавство з методикою викладання (Сольний спів) для дистанційного навчання та самостійної роботи»: Навчально-методичний посібник. Миколаїв: Вид-во Ірини Гудим, 2022. 250 с.
13. Гмиріна С. В. Вплив вокально-технічних вправ для солістів-вокалістів на процес звукоутворення. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття». Київ: 2014. С. 586–592.
14. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: підручник. Київ: НМАУ, 1997. 320 с.
15. Головатий Н. Ф. Соціологія молоді: Курс лекцій. Київ: МАУП, 1999. 224 с.
16. Головаха Е. І., Паніна Н. В. Психологія людського порозуміння. Київ: Політвидав України, 1989. 189 с.
17. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
18. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: дис. ... д-ра мистецтвознавства: спец. 17.00.03 / Київ, 2000. 369 с.
19. Гребенюк Н. Є. До проблеми формування вокально-виконавських навичок у співаків-початківців: методична розробка. Харків: ХГП, 1998. 17 с.
20. Гринь Л. О. Педагогічні умови використання вокального мистецтва у професійній підготовці актора музично-драматичного театру: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2013. 20 с.
21. Драч І. Феномен класичного бельканто в італійській опері. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. 2006. №17. С. 166–175.
22. Духовні цінності українського / С. М. Возняк, В. І. Кононенко, І. В. Кононенко та ін. Прикарпат. ун-т імені В. Стефаника. Івано-Франківськ: Плай, 1999. 293 с.

23. Екман М. С., Бурман К. І. Особливості виконання орнаментики у клавірній творчості Й. С. Баха. Молодий вчений. 2019. № 1(2). С. 341–344.
24. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: науково-методичний посібник. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
25. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації: Монографія. Одеса: Астропринт, 2001. 224 с.
26. Кислюк О. Співвідношення понять «мотив», «стимул», «потреба» та інтерес до навчання. Соціальна психологія. 2004. № 5. С. 109–118.
27. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Наука і освіта. Науковопрактичний журнал південного наукового центру АПН України. 2008. № 4-5. С. 28–33.
28. Коваль М. С. Становлення неаполітанської вокальної школи в історії розвитку оперного мистецтва. Час мистецької освіти. Теорія і методика виховання художньо-обдарованої особистості у закладах мистецької освіти: зб. ст. VII Всеукр. наук.-практ. конф. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ, 2019. Ч. 1. С. 76 – 80.
29. Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 1998. 224 с.
30. Копилова О. М. Формування професійних цінностей студентів у процесі навчання педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кривий Ріг, 2011. 229 с.
31. Короткий вокально-хоровий термінологічний словник: для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» та 025 «Музичне мистецтво». укладач Е. К. Куцин. Мукачєво: МДУ, 2017. 74 с.
32. Кочнева І. С. Вокальний словник. Київ: «Музика», 1986. С. 7–12.
33. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. 2-е вид. Київ: Т-во «Знання». 2010. 519 с.

34. Кудріна Т. С. Діяльність, поведінка особистості: потребнісно-мотиваційна підсистема. Психологія / за ред. Ю. Л. Трофімова. 3-тє вид., стереотип. Київ: Либідь, 2001. С. 384–406.

35. Кузьмічова В. А. Навчальний посібник з дисципліни «Методика викладання дисциплін за кваліфікацією (вокал)» Ч. I. Італійська вокальна школа: шлях від зародження до сучасності. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2018. 44 с.

36. Кулдиркаєва О. В. Основи вокальної методики: навч. метод. посіб. для студ. спец. «Музичне мистецтво». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 158 с.

37. Легун О. М. Роль цінностей і ціннісних орієнтацій у розвитку особистості. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПНУ / за ред. С. Д. Максименка. Т. XII, ч. 4. Київ, 2010. С. 241–248.

38. Лобода Л. Еволюція традицій професійної вокальної постанови у XVII столітті (на прикладі діяльності Бенін'є де Басії). Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник ОДМА імені А. В. Нежданової. 2014. Вип. 19. С.124–133.

39. Максименко С. Д. Загальна психологія: підручник. Київ: Нова книга, 2001. 434 с.

40. Маруфенко О. В. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 265 с.

41. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.

42. Матеріали науково-практичної онлайн-конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Молода музикологія КНУКіМ: наука і практика – 2021». Київ: КНУКіМ, 2022. 186 с.

43. Методика навчання співу: тези лекцій до навчальної дисципліни з підготовки молодшого бакалавра у закладах передвищої фахової мистецької освіти (спеціалізація «Спів») / уклад. Гавриленко Л. М. Київ, 2019. 140 с.
44. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство / за ред. О. С. Смоляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. № 3. 276 с.
45. Овчаренко Н. А. Професійна підготовка майбутніх вчителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія: монографія. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2014. С. 80–82
46. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до вокально-хорової діяльності: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Криворізький педагогічний інститут Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет». Кривий Ріг, 2016. 547 с.
47. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ: Знання України, 2003. 450 с
48. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ: КНУКІМ, 2006. 188 с.
49. Опанування вокально-виконавських прийомів у класі естрадного співу: методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти спеціальностей 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) та 025 Музичне мистецтво. Суми, 2021. 60 с.
50. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України, 2010. 274 с.
51. Педагогіка як сучасна наука. Основи психології та педагогіки: метод. посіб. / Боднар А. Я., Голубєва М. О., Давидюк Н. М. та ін.; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ: НВП Інтерсервіс, 2011. С. 109–117.
52. Печерська Г. О. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Психологічні науки. 2013. С. 252–257

53. Печко Н. В. Творчість як необхідний компонент морального виховання особистості. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. 2009. № 2(26). С. 118–120.

54. Подшивайлов Ф. М. Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього психолога: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 педагогічна та вікова психологія / Київ, 2015. 235 с.

55. Постановка голосу. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів і вчителів музики шкіл різного типу / Хоменко А. Б., Коробка В. І., Крутько Н. В., Курсон В. М. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 128 с.

56. Ракітянська Л. М. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 163. С. 124–129.

57. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч. метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.

58. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник. Київ, 2002. 270 с.

59. С. фон Левінські. Твори, що охороняються авторським правом, об'єкти суміжних прав. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: У 2-х книгах / За ред. А. С. Довгерта. Київ: Ін Юре, 2001. С. 360–381.

60. Семків І. І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. Проблеми сучасної психології. 2010. Вип. 10. С. 699–705.

61. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980. с. 349.

62. Соловйова Ю. О. Формування аксіологічної культури майбутнього вчителя: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 212 с.

63. Тоцька О. Л. Вокально-виконавський стиль «bel canto»: історико-теоретичний аспект. Наукові записки Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2012. Вип. 107. С. 208–217.

64. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів: Кальварія, 2005. 380 с.

65. Хмельницька О. С. Педагогіка. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Переяслав: Домбровська Я. М, 2021. 222 с.

66. Цебрій І. В. Історія та теорія італійської вокальної школи: посібник для студентів закладів вищої освіти. Старобільськ, видавництво «Формат+», 2021. 58 с.

67. Черкасов В. Вокально-хорова робота й формування співацьких навичок учнів на уроках музичного мистецтва. Наукові записки. 2012. Вип. 107. С. 26–35.

68. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва. Івано-Франківськ, 2014. Ч.І. 352 с.

69. Шуляр О. Історія вокального мистецтва. Ч. І. 2-ге видання, перероблене та доповнене. Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, 2014. 391 с.

70. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2009. 352 с.

71. Rokeach M. The nature of human values. New York: Free Press, 1973. 438 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

ОПИТУВАЛЬНИК

для перевірки ступеню потреби виразно та ефективно виконувати різні за стилем та жанром вокальні твори, розвиваючи природний потенціал свого голосу, потреби викликати інтерес до співацької діяльності, усвідомлення важливості вокально-педагогічної майстерності

Вік _____ р.

Стать _____

Місце навчання _____

Освітньо-кваліфікаційний рівень _____

Форма навчання _____

Курс навчання _____

Спеціалізація _____

(необхідне підкреслити)

1. Чи є для Вас цінним опанування методів і методик вокального навчання на матеріалі італійської вокальної спадщини?
а) так б) ні.
2. Чи маєте Ви ціль глибоко вивчити якесь питання у сфері вокального навчання?
а) так б) ні.
3. Чи є у Вас потреба в аналізі та знайомстві з новими науковими і методичними джерелами з вокального виконавства та вокальної педагогіки?
а) так б) ні.
4. Чи хотіли б Ви мати сформоване ціннісне ставлення до вокального мистецтва, зокрема, італійського?
а) так б) ні.
5. Чи цікаво Вам знати, як працювати з різними голосами з використанням принципів *bel canto*?
а) так б) ні.
6. Чи вважаєте Ви, що вмієте розвивати природній потенціал свого голосу?

- а) так б) ні
7. Чи маєте Ви бажання застосовувати на практиці знання методів і методик вокального навчання?
- а) так б) ні
8. Чи цікаво Вам знати, які цінності можна назвати вокально-педагогічними?
- а) так б) ні
9. Чи маєте Ви інтерес до формування вокально-педагогічного репертуару?
- а) так б) ні.
10. Чи є для Вас цінними методи і методики вокального навчання?
- а) так б) ні.
11. Чи вважаєте Ви, що майбутньому вчителеві потрібно мати сформовані вокально-педагогічні вміння?
- а) так б) ні.
12. Чи вважаєте Ви цінним наявність у майбутнього вчителя музичного мистецтва вокально-педагогічної майстерності?
- а) так б) ні.

Дякуємо за ваші відповіді!

Ключ для підрахунків:

10 – 12 відповідей «так» – високий рівень;

5 – 9 відповідей «так» – середній рівень;

1 – 4 відповідей «так» – низький рівень.